

**»INOVATIVNOST IN USTVARJALNOST MLADIH ZA
PRIHODNOST DOMOVINE«**

Ekonomška šola Celje

Kosovelova ulica 4

3000 Celje

**25 OBLETNICA OSAMOSVOJITVENE
VOJNE V SLOVENIJI**

Avtorici: Nuša Vahter in Tjaša Hrustelj

Mentorica: mag. Helena Mešnjak

CELJE, maj 2016

KRAJŠAVE

SFRJ – Socialistična federativna republika Jugoslavija.

JLA – Jugoslovanska ljudska armada

OS – Oborožene sile

KOS JLA – Protiobveščevalna služba JLA

SDV – Služba državne varnosti

VIS – Varnostno informativna služba

RŠTO – Republiški štab za teritorialno obrambo

PŠTO – Pokrajinski štab za teritorialno obrambo

OŠTO – Občinski štab za teritorialno obrambo

RSLO – Republiški sekretariat za ljudsko obrambo

RSNZ – Republiški sekretariat za notranje zadeve

MSNZ – Manevrska struktura za narodne zaščite

MES – Minsko eksplozivna sredstva

PDD – Protidiverzantska dejavnost

PEM – Posebna enota milice

SEM – Specialna enota milice

DPO – Družbeno politične organizacije

ZSMS – Zveza socialistične mladine Slovenije

SZDL – Socialistična zveza delovnega ljudstva

DEMOS – Demokratična opozicija Slovenije

RS – Republike Slovenije

SV – Slovenska vojska

PEM – Posebna enota milice

JA – Jugoslovanska armada

CZ – Civilna zaščita

MGV – Doma skonstruirano orožje – lahko pehotno orožje, izdelano v Gorenju

FLRJ – Federativna ljudska republika Jugoslavija

MP – mejni prehod

GŠ – general štab

ZOLJA M-80 – protiklepno orožje

UNZ – Uprava za notranje zadeve

Kazalo

1	UVOD	8
1.1	OPREDELITEV IN OPIS PROBLEMA	8
1.2	NAMEN NALOGE.....	8
1.3	HIPOTEZE.....	8
1.4	METODE RAZISKOVANJA.....	9
2	UVOD	10
3	KRATEK PREGLED DOGODKOV V JUGOSLAVIJI IN V SLOVENIJI	12
3.1	RAZPAD FEDERACIJE	12
3.2	JUGOSLOVANSKA KRIZA	14
3.3	ŽELJA PO SAMOSTOJNOSTI	15
3.4	POT V SAMOSTOJNOST	17
3.5	PLEBISCIT IN RAZGLASITEV REPUBLIKE SLOVENIJE	18
3.6	VOJNA ZA SLOVENIJO.....	19
3.7	SAMOSTOJNA SLOVENIJA.....	20
3.8	TERITORIALNA OBRAMBA REPUBLIKE SLOVENIJE	22
3.9	KRATKA PREDSTAVITEV JLA OD ZAČETKA DO OSAMOSVOJITVENE VOJNE ZA SLOVENIJO	23
3.10	RAZOROŽITEV TERITORIALNE OBRAMBE REPUBLIKE SLOVENIJE.....	25
3.11	ODZIVI NA ODVZEM OROŽJA TERITORIALNI OBRAMBI.....	26
3.12	SPOR S TERITORIALNO OBRAMBO – PRIČETKI DELOVANJA MANEVRSKE STRUKTURE NARODNE ZAŠČITE	27
3.13	OBRAMBNE PRIPRAVE NA OSAMOSVOJITEV SLOVENIJE	28
3.14	PEKRSKI DOGODKI.....	30
4	KRONOLOGIJA DOGODKOV	31
4.1	JUNIJ 1991.....	31
5	DESETDNEVNA VOJNA ZA OSAMOSVOJITEV SLOVENIJE.....	32
5.1	KRONOLOGIJA DOGODKOV.....	33
5.1.1	TOREK, 25. JUNIJ 1991	33
5.1.2	SREDA, 26. JUNIJ 1991	33
5.1.3	ČETRTEK, 27. JUNIJ 1991	34
5.1.4	PETEK, 28. JUNIJ 1991	36
5.1.5	SOBOTA, 29. JUNIJ 1991	37

5.1.6	NEDELJA, 30. JUNIJ 1991.....	37
5.1.7	PONEDELJEK, 1. JULIJ 1991.....	38
5.1.8	TOREK, 2. JULIJ 1991	39
5.1.9	SREDA, 3. JULIJ 1991.....	40
5.1.10	ČETRTEK, 4. JULIJ 1991.....	40
5.1.11	PETEK, 5. JULIJ 1991	41
5.1.12	SOBOTA, 6. JULIJ 1991.....	42
5.1.13	NEDELJA 7. JULIJ 1991	42
5.1.14	SREDA 10. JULIJ 1991.....	43
5.1.15	ČETRTEK 18. JULIJ 1991.....	43
5.1.16	TOREK 8. OKTOBER 1991	43
5.1.17	SOBOTA 26. OKTOBER 1991.....	43
6	KONEC VOJNE	44
7	PRIZNANJE SLOVENIJE KOT SAMOSTOJNE DRŽAVE.....	45
8	OSAMOSVOJITVENA VOJNA SLOVENIJE NA CELJSKEM IN ORGANIZIRANOST TO.....	46
8.1	STANJE PO PEKRSKIH DOGODKIH	48
8.2	ČETRTEK 27. JUNIJ 1991 – 1. DAN VOJNE	49
8.2.1	PRVE RESNE VOJAŠKE AKTIVNOSTI.....	49
8.2.2	MEJNI PREHOD VIČ.....	50
8.2.3	MEJNI PREHOD PAVLIČEVO SEDLO	51
8.3	PETEK, 28. JUNIJ 1991 – 2. DAN VOJNE 1991	51
8.3.1	BLOKADA VOJAŠNICE CELJE.....	52
8.3.2	HOLMEC.....	53
8.3.3	KOLONA V DRAVOGRADU	55
8.3.4	OROŽJE TO IZ SKLADIŠČA V BUKOVŽLAKU	55
8.4	3. DAN – SOBOTA, 29. JUNIJ 1991	56
8.4.1	PREBEG HELIKOPTERJA GAZELA	56
8.4.2	ZAVZETJE SKLADIŠČA JLA PEČOVNIK	57
8.5	4. DAN – NEDELJA, 30. JUNIJ 1991	58
8.5.1	STANJE OBOROŽITVE IN OPREME	58
8.6	5. DAN – PONEDELJEK, 1. JULIJ 1991	59
8.6.1	PREDAJA SKLADIŠČA JLA V ZALOŠKI GORICI.....	59

8.7	6. DAN, TOREK, 2. JULIJ	60
8.7.1	SPOPADI V DRAVOGRADU	60
8.7.2	NAPAD NA KOLONO IN VOJAŠNICO BUKOVJE	60
8.7.3	POGAJANJA S KOMANDO VOJAŠNICE.....	61
8.8	7. DAN – SREDA, 3. JULIJ	61
8.9	8. DAN – ČETRTEK, 4. JULIJ	62
8.10	9. DAN - PETEK, 5. JULIJ.....	63
8.11	10. DAN – SOBOTA, 6. JULIJ.....	63
9	ČAS PO VOJNI.....	64
10	SPOMINI CIVILISTOV NA TISTIH NEKAJ DNI	65
11	ZAKLJUČEK	69
12	LITERATURA	70
13	INTERNETNI VIRI.....	71

Kazalo slik

Slika 1: Josip Broz - TITO.....	12
Slika 2: Končna slika vojne v SFRJ.....	14
Slika 3: Razglasitev samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije.....	18
Slika 4: Članice zveze NATO.....	21
Slika 5: Jugoslovanska ljudska armada.....	24
Slika 6: Teritorialna obramba -prvi postroj	29
Slika 7: Goreči tanki na mejnem prehodu Rožna dolina pri Novi Gorici.....	35
Slika 8: JLA je skušala zasesti vse mejne prehode v Sloveniji.....	36
Slika 9: Zastava Združenih narodov	45
Slika 10: Mejni prehod Pavličevo sedlo	51
Slika 11: Vojašnica Celje.....	52

Kazalo tabel

Tabela 1: Podatki o ljudeh ob koncu vojne.....	44
--	----

1 UVOD

1.1 OPREDELITEV IN OPIS PROBLEMA

V nalogi želiva prikazati odnos slovenske vojske in JLA in od kod je sploh prišla ideja o osamosvojitvi in odnos do vojne. Prikazati želiva tudi kako je potekala priprava na vojno, kako so se ljudi organiziralo, kdo je bil vpoklican v vojsko. Zanimalo naju je kako so potekali boji na državnih mejah še posebej na Štajerskem.

1.2 NAMEN NALOGE

V nalogi sva želeli prikazati odnos do osamosvojitvene vojne. Ugotoviti pa sva si želeli kako je smrt predsednika Jugoslavije Josipa Broza Tita vplivali na odločitev samostojnosti Slovenije, zato sva tudi hoteli izvedeti več o poteku dogodkov od razglasitve samostojnosti in vse do zmage Slovenije nad jugoslovansko ljudsko armado (JLA). Zanimal naju je tudi odnos teritorialne obrambe (TO) do predstavnikov JLA in možnosti sodelovanja med ali po osamosvojitveni vojni. Predstaviti tudi mnenje in občutke nekaterih ljudi, ki so vojno preživljali kot civilisti in kako so se ob tem počutili.

1.3 HIPOTEZE

- TO je nastala iz rezervnega sestava vojske JLA.
- Velik pomen TO se je izoblikoval v času osamosvojitvene vojne za Slovenijo.
- Vojna za osamosvojitvev Slovenije se je odvijala na meji z Italijo in Avstrijo.
- JLA je bila agresor na ozemlju Slovenije in vojno je izgubila zaradi napačne presoje političnega in gospodarskega razpoloženja v Sloveniji.
- Hipoteze bova poskušali dokazati s pomočjo strokovne literature, ki sva jo uporabili in preučili v raziskovalni nalogi.
- Naloga temelji na strokovni literaturi, ki obravnava osamosvojitvev Slovenije. Poleg tega sva uporabili podatke Statističnega urada Republike Slovenije iz leta 2000, saj želiva prikazati vzroke in posledice osamosvojitvene vojne.

1.4 METODE RAZISKOVANJA

Pri pisanju naloge sva uporabili naslednje metode:

- zgodovinsko metodo, s pomočjo katere sva analizirali in izbirali zgodovinske podatke o osamosvojitveni vojni na področju Slovenije iz različne literature;
- dialektično metodo, ki nama je pomagala preučevati pojav osamosvojitve;
- metodo deskripcije, s katero sva opisovali dejstva o osvoboditvi, ki sem sva jih našli v literaturi;
- komparativno metodo, s katero sva primerjali dejstva.
- metodo analize in sinteze virov;
- metodo generalizacije in specializacije, kjer sva posplošili posamezne podatke in jih primerjali z obstoječo literaturo;

2 UVOD

Del narodove samozavesti je neustavljiva težnja, da je na svojem ozemlju sam gospodar.

Slovenski državi zgodnjega srednjega veka sta bili Karantanija in Karniola, potem pa smo Slovenci vse do 1918. leta ostali pod peto tujih gospodarjev.

Ob propadu Avstro-Ogrske je 29. oktobra 1918 nastala prva slovenska država v novejši zgodovini, drugič se je slovenska državnost oblikovala med narodnoosvobodilnim bojem v letih 1941-1945, obakrat pa se je izgubila v jugoslovanskih okvirih. Slovenska republika je imela po 2. svetovni vojni vse elemente države, le samostojna ni bila in zato ni mogla odločati o svoji usodi. Takšno stanje pa ni moglo trajati v nedogled.¹

Želja po samostojnosti je bila v Sloveniji prisotna vse od začetka liberalizacije konec 60. let. Zahtevali smo zahteve po večji gospodarski samostojnosti, po tržnem gospodarstvu, vodilna mesta naj bi prevzeli strokovnjaki in ne politično nastavljeno vodstvo.

Leta 1990 je prišlo do prvih demokratičnih večstrankarskih volitev v Sloveniji, na katerih je zmagala koalicija Demos. Prve svobodne demokratične volitve so bile 8. aprila 1990, zmagal je Demos in je postal tako najmočnejša politična sila v slovenskem prostoru. Največja nasprotnica vsega je bila jugoslovanska ljudska armada (v nadaljevanju JLA), ki je že mesec dni po volitvah poskušala razorožiti Teritorialno obrambo (v nadaljevanju TO) Slovenije in je zahtevala, da vso orožje pade v njihovo oblast.

Dokler Slovenija ni razglasila samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije od Jugoslavije, kar se je zgodilo 26. junija 1991, je bila možnost o osamosvojitvi relativno nizka, saj so pričakovanja po mednarodnem priznanju bila izven realnih možnosti, še manj pa da bi se popolnoma osamosvojili popolna osamosvojitvev.

Demokratični procesi, ki so se pričeli konec osemdesetih let prejšnjega stoletja v (Socialistični) Republiki Sloveniji (v nadaljevanju RS), so največje nasprotovanje doživeli v vojaškem vrhu JLA kot zvezna vojska in TO posameznih republik, katerih naloga v obrambi države je bila varovanje zaledja glavnih front.

TO se je razvijala od njene ustanovitve leta 1968, drugače kot v drugih republikah zvezne države. 14. Januarja 1990 je republiški štab za TO poslal zahtevo, da se naredi pregled orožja, streliva, in minskoeksplozivnih sredstev, ki so jih v posameznih občinskih štabih hranili izven skladišč JLA. Namen tega je bil začetek razoroževanja enot TO. V kočevski reki so organizirali 17. Decembra 1990 prvi postroj enote, iz katere se je kasneje izoblikovala prva specialna brigada MORIS, ki je bila prva poklicana enota TO. 24. Junija 1991 je bila

¹<http://www.slovenija2001.gov.si/10let/pot/vojna/>

izvedena mobilizacija vseh štabov, v TO je bilo vpoklicanih 2. 251 ljudi, od tega se jih je odzvalo 88 odstotkov oz. 1. 983 ljudi.

26. junija 1991 je na Trgu republike v Ljubljani potekala svečana razglasitev o samostojnosti Republike Slovenije. Tam se je zgodil tudi prvi postroj častne enote TO pod poveljujočim častnikom Antonom Krkovičem, ki je takrat prvič v zgodovini samostojne države in njene vojske s častno sabljo poročal predsedniku predsedstva republike Slovenije, gospodu Milanu Kučanu. Častniki TO so na drog dvignili novo državno zastavo.

Enote in poveljstva JLA so začele napadati Slovenijo 26. In 27. junija 1991 iz korpusnih območij, podrejenih 5. Vojaškemu območju v Zagrebu. JLA so pričakovali da bo njihova operacija nad Slovenijo izvedena hitro in brez skoraj nikakršnih zapletov, a so se zmotili, saj niso povzročili nobenega presenečenja, ker so vsi napad pričakovali.

TO je bila ustanovljena z razlogom, da mora zaščititi Slovence pred JLA, ustanovljeni so bili za delo v vojnih razmerah, a to delo je postalo v kratkem času zelo težko, saj so bili sovražniki v prevladujočem položaju in so dobro skrivali svojo formacijsko strukturo, kar pa nam ni najbolje uspevalo.

JLA se je iz Republike Slovenije začela umikati v začetku avgusta 1991, pri tem je slovenska stran ni ovirala, vendar si jih skrbno opazovali pri njihovem umiku. Zadnji vojak je Slovenijo zapustil v koprskem pristanišču 25. oktobra 1991.

3 KRATEK PREGLED DOGODKOV V JUGOSLAVIJI IN V SLOVENIJI

3.1 RAZPAD FEDERACIJE

Po smrti jugoslovanskega predsednika Josipa Broza Tita v državi ni prišlo do nujnih političnih in geografskih sprememb. Novi politiki so hoteli obdržati enak sistem vladanja, ki ga je imel Tito. Njihovo geslo je bilo »Tudi po Titu Tito!«



Slika 1: Josip Broz - TITO

Jugoslavija je bila večnacionalna država, kar pomeni da so v njen prebivalci različnih narodi, ki so bili različnih kultur, vere, jezika, zgleda. Narodnostna sestava je bila najbolj pestra v Vojvodini, BiH in na Kosovu. Prvi nemir je izbruhnil leta 1981 na Kosovu, kjer so demonstrativni vzklkali geslo »Kosovo – republika«. Tudi Slovenci smo si želeli biti samostojni vse od začetka liberalizacije konec 60. let.²

V osemdesetih letih se je pojavil nesporazum med Slovenijo in federacijo zaradi različnega dojetanja Jugoslavije. Srbski pisatelj Dobrica Ćosić pravi, da bi veza ali zveza samostojnih držav, sčasoma postala tudi enonacionalna, z večinskim jugoslovanskim narodom. Kulturne in ekonomske razlike, slabo medsebojno poznavanje in stereotipne predstave enih o drugih

²Karlovšek M., Robnik V. 2013. Zgodovina za srednje strokovno in poklicno tehniško izobraževanje. Ljubljana. DZS, str. 134-135

so se kljub več desetletnemu skupnemu življenju v osemdesetih letih začele povečevati. Informacijski sistemi so funkcionirali samo znotraj republik. Slovenci so na Jugoslavijo gledali z mešanimi občutki, kar je bilo pogojeno z gospodarsko krizo. Izginjal je strah pred nekdanjimi velikimi sovražniki Italijani in Nemci, pojavil pa se je strah pred agresivno srbsko politiko. Občutek, da Slovenija na gospodarskem področju zaostaja, je bil vse močnejši. Po podatkih, s katerimi so razpolagale oblasti, je kupna moč Slovencev sredi sedemdesetih let znašala 80 odstotkov kupne moči Avstrijcev, medtem ko je padla na 45 odstotkov sredi osemdesetih let.³

Odnos slovenskih oblasti do federacije je v prvi polovici osemdesetih letih bil tih in zagrizen. Starejša generacija, zlasti partizanska, je imela do Jugoslavije čustven odnos, kar je veljalo tudi za politike, ki so sodelovali pri njenem ustvarjanju. Vztrajno so branili slovenske interese in si slovenske prihodnosti niso znali predstavljati izven Jugoslavije. Generacija, rojena med vojno in takoj po njej, je postopoma začela prevzemati vodilne položaje. Prepričanje se je ne glede na vse dvome dokončno spremenilo šele konec osemdesetih in v začetku devetdesetih letih.

Odnos do federacije se je oblikoval postopoma skozi zgodovino političnih odnosov med oblastjo in nastajajočo opozicijo. Vprašanje bodočega položaja slovenskega naroda je v ospredje prišlo v številki 57 Nove revije. Filozofske, sociološke razprave in eseji so imeli skupno rdečo nit, da se mora slovenski narod preoblikovati v nacijo, ki ne bo podrejena jugoslovanski. Vpeljati moramo nov pravni red, ki bo omogočil demokratično izražanje volje državljanov in zahteva po odvzemu skrbništva Zvezi komunistov Slovenije nad slovenskim narodom in zahteva po uvedbi političnega pluralizma.⁴

Slovensko politiko v obdobju po Titovi smrti, do druge polovice osemdesetih let, označujemo za defenzivno, usmerjeno v ohranjanje pridobljenega v preteklosti. Na gospodarskem področju gre za jasno stališče razvite republike, ki se upira zahtevam po socializaciji dolgov, vplačevanju v fond vzajemnosti in solidarnosti, ki so ga uporabljali za pokrivanje izgub v drugih republikah, povečevanje pomoči nerazvitim, povečanju dajatev v zvezni proračun, povečanju odstotka direktnih virov financiranja federacije namesto kotizacije in splošno centralizacijo. Na področju funkcioniranja federacije je bilo opazno upiranje težnjam po spremembi ustavne ureditve, po poenotenju družbe, kot so izobraževanje, znanost in veliki infrastrukturni sistemi pošte, železnice in elektrogospodarstva, ki so bili neučinkoviti zaradi razbitosti po republikah. Ena izmed redkih stvari, v kateri je bila Slovenija slaba, je bilo večanje birokratskega aparata, ki je izkoriščal politične blokade v predstavništvih. Na področju zunanje politike je prevladovala težnja, da si Slovenija izbori čim več možnosti za neposredne stike, enakopravno zastopnost v diplomaciji in jezikovno enakopravnost. Ustava iz leta 1974 je zagotavljala pravico do samoodločbe, vključno s pravico do odcepitve. Stališče do tega vprašanja je začela

³http://sl.wikipedia.org/wiki/Proces_proti_%C4%8Detverici

⁴ Gabrič A. in drugi. 2008. Osamosvojitve Slovenije. Ljubljana. ZZŠ. Str. 48.

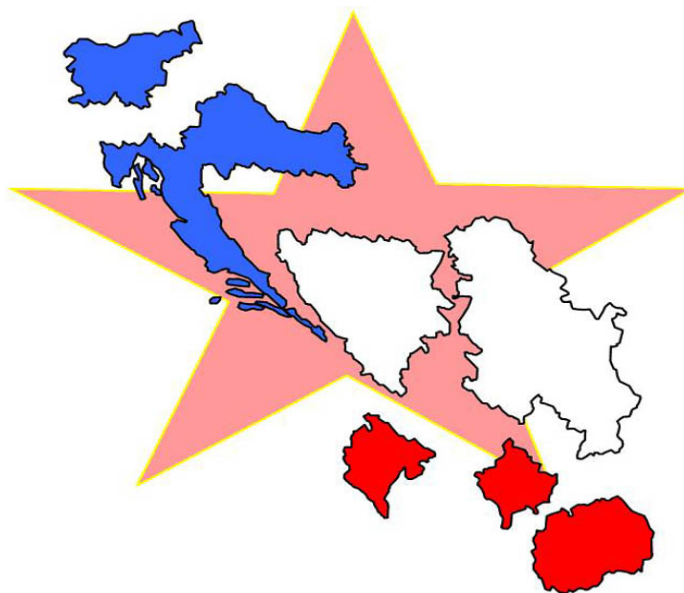
postopoma sprejemati šele leta 1987 po izidu 57. številke Nove revije.⁵ V Zvezi komunistov Slovenije, ki je edina, po ustavi vodilna politična organizacija, odgovorna tudi za nacionalni položaj slovenskega naroda, je bilo občasno že slišati kritične premisleke o položaju slovenskega naroda.

3.2 JUGOSLOVANSKA KRIZA

Jugoslavija je bila visoko zadolžena v tujini in s tem je bila nezmožna plačevati za dolgove, zaradi velikega trgovinskega primanjkljaja, kar pa je na koncu državo pripeljalo do tega, da se je bila še bolj zadolžena.

Primanjkovati je začelo devize in energetske vire, najprej nafte. Država je prišla v krizo, ki pa jo politiki niso mogli rešiti. Ukrepati so začeli z varčevalnimi ukrepi kot so odklapanje elektrike, gorivo se je prodajalo na bone... a je bilo vse premalo učinkovito.

V javnost so prišli skriti podatki o stanju političnega in gospodarskega položaja v državi. Z naraščanjem inflacije (padec vrednosti denarja), čedalje večje brezposelnosti, motene preskrbe in nezmožnosti odplačevanja velikih tujih posojil, so pričali o veliki krizi Jugoslavije.⁶



Slika 2: Končna slika vojne v SFRJ

⁵ Prav tam. Str. 48–49.

⁶Karlovšek M., Robnik V. 2013. Zgodovina za srednje strokovno in poklicno tehniško izobraževanje. Ljubljana. DZS, str. 134-135

3.3 ŽELJA PO SAMOSTOJNOSTI

Slovenija je imela vse elemente za državo samo samostojna ni bila. Želja se je začela od začetka liberalizacije konec 60. leta - bile so zahteve za večji gospodarski samostojnosti, po tržnem gospodarstvu...

S smrtjo zgodovinskih voditeljev, in sicer Tita, Kardelja in drugih, ki so s sredstvi partijske politike obvladovali položaj v Jugoslaviji, je izginil odločilen element enotne države. V začetku osemdesetih let so se pojavila ostra medrepubliška nasprotja. Najprej se je spor pokazal med Srbi in Albanci na Kosovu.

V 80. letih so se želje za samostojnost povečale in kazali so jih na različne načine. Mladi so kritičnost kazali preko besedil rokovskih in pankovskih skupin. A ker takšno dejanje ni bilo navadno, so jih policisti kaznovali s cenzuro besedil (CENZURA – pregledovanje vseh besedil še preden so prišla v objavo), zasliševanjem in včasih so tudi njihove koncerte prepovedali.

V osemdesetih letih je Srbska akademija znanosti in umetnosti objavila memorandum, v katerem so opozorili na težek položaj Srbov, ki naj bi bili žrtve ekonomske in politične diskriminacije Hrvatov ter Slovencev. Načelo, da morajo vsi Srbi živeti v eni državi, je pomenilo velik pritisk na vse republike, v katerih so živeli srbski prebivalci. Zagovorniki večje avtonomije republik ter predstavniki centralističnih in unitarističnih teženj so se vse ostreje spopadali. Položaj se je zaostрил zaradi nasilne uveljavitve velikosrbskih nacionalistov pod vodstvom Slobodana Miloševića. Poleti leta 1988 so se v Srbiji začele množične manifestacije oziroma mitingi. Milošević je v Srbiji vzpostavil popoln nadzor in oblast ter znova postavil nacionalno vprašanje na prvo mesto. Poleg sprejetja nove srbske ustave je bil vrhunec srbskega nacionalizma v Srbiji in Jugoslaviji 28. junij 1989, ko je milijon Srbov na Gazimestanu obujalo spomin na kosovsko bitko. Tako se je začelo ustvarjanje velike Srbije.⁷

Kriza pa je najbolj prizadela delavce v industriji, kar je sprožilo val stavk oz. prekinitev dela. Decembra 1987 so delavci s stavkanjem ustanovili prvi neodvisni sindikat.

Leta 1988 je bil proces proti četverici, katero so sestavljali sodelavci revije Mladina Janez Janša, David Tošić, Franci Zavrl in Ivan Borštner. Bili so aretirani zaradi izdaje strogo zaupnega vojaškega dokumenta, ki je govoril o načrtih aktivnostih enot JLA v Sloveniji. Proces je izzval močan odziv slovenske javnosti. Organizirali so proteste in demonstracije, ki jih je ustanovil Ivan Bavčar, katere so dosegle vrh 1989 na Kongresnem trgu v Ljubljani.

Z Majniško deklaracijo so zahtevali suvereno državo slovenskega naroda. Prebral jo je Tone Pavček. Deklaracija je bila na koncu objavljena tudi v časopisu. Med tem se je gospodarska

⁷ Mikulič Albin. 2005. Upornik z razlogom. Manevrske Strukture Narodne zaščite. Ljubljana. Str. 7.

kriza v Jugoslavija bližala svojemu vrhu in nastajale so tudi krize v političnem in socialnem položaju.

8. aprila leta 1990 so v Sloveniji potekale prve svobodne demokratične volitve na katere je pripeljalo načelo o samoodločbi narodov. Zmagal je Demos in tako postal najmočnejša politična sila v slovenskem prostoru. Največ glasov so dobili Slovenski krščanski demokrati, zato je Lojze Peterle postal predsednik slovenske vlade. Potekale so tudi volitve za člane predsedstva in predsednika predsedstva Slovenije, za kar je bil izvoljen Milan Kučan. S tem je Slovenija postala večstranska parlamentarna demokracija v kateri so veje oblasti med seboj ločene. Veje oblasti so: zakonodajna, sodna in izvršna.⁸

Leta 1989 je v politiki Vzhodne Evrope prišlo do sprememb, ki so imele daljnosežne posledice. Nezadovoljstvo ljudi je naraščalo, vlade držav Varšavskega pakta, Poljske, Madžarske, Češkoslovaške, Bolgarije in Nemške demokratične republike, so padle. Berlinski zid, ki je bil 28 let najmogočnejši simbol nasprotij med Vzhodom in Zahodom, so porušili 9. novembra 1989. Na Poljskem je prevzel oblast sindikat Solidarnost. Predsednik Češke je postal Vaclav Havel, pisatelj in bojevnik za človekove pravice. V nasprotju z žametnimi revolucijami na Madžarskem, Češkem in Poljskem, je bila ljudska vstaja v Romuniji kruta in surova. Romunsko ljudstvo je izvedlo revolucijo, predsednika države Nicolaea Ceausescuja so usmrtili.⁹ V Parizu so voditelji 34-tih držav, članic Konference o evropski varnosti in sodelovanju, podpisali dokument, Pariška listina za novo Evropo. Ta dokument naj bi bil temelj za odpravo razcepljenosti Evrope po koncu druge svetovne vojne.

Moskovski parlament je maja leta 1990 izvolil za prvega predsednika Ruske federacije Borisa Nikolajeviča Jelcina, zagovornika naglih in korenitih političnih ter gospodarskih sprememb.¹⁰

⁸Karlovšek M., Robnik V. 2013. Zgodovina za srednje strokovno in poklicno tehniško izobraževanje. Ljubljana. DZS. str. 136-137

⁹ Prunk. Janko. 2008. Racionalistična civilizacija 1776–2000. Ljubljana. Premiki. Str. 464–470.

¹⁰ Prav tam.

3.4 POT V SAMOSTOJNOST

Demos je v svojem programu zahteval uveljavitev slovenske suverenosti, zato je bila nova vlada pred težko nalogo. JLA je bila največja nasprotnica programa, ki je že mesece po volitvah hotela razorožiti TO Slovenije in je zahtevala, da vsa orožja spravijo pod nadzor JLA. Nekateri poveljniki so se temu ukazu uprli in na skrivaj zadržali nekaj oborožitev. To je spodbudilo nastanek organizacije Manevrske strukture narodne zaščite. Združitev predstavnikov TO in policije je bil začetek delovanja samostojne slovenske vojske, ki se je prvič javno pokazala decembra 1990.

Ker smo dobili čedalje pogostejše grožnje in nezmožnosti dogovora z jugoslovansko vlado, se je slovenska skupščina odločila da sklene plebiscit, ki bo odločal o usodi Slovenije.¹¹

¹¹Karlovšek M., Robnik V. 2013. Zgodovina za srednje strokovno in poklicno tehniško izobraževanje. Ljubljana. DZS. str. 138-139

3.5 PLEBISCIT IN RAZGLASITEV REPUBLIKE SLOVENIJE

Zvezni organi in vodstva vseh republik, v katerih je demokratizacija političnega življenja zaostajala, so dogovor o samostojni Republiki Sloveniji zavrnil, razen Hrvaške, ki nas je podpirala.

Koalicija Demos se je odločila za vsenarodni plebiscit za samostojno Slovenijo novembra leta 1990. Plebiscit je bil izveden 23. decembra in ob veliki volilni udeležbi. Udeležilo se ga je 88 odstotkov vseh volilnih upravičencev in glasovalo ZA samostojno Republiko Slovenijo.

Slovenski parlament je 25. junija 1991 sprejel deklaracijo - listino o samostojnosti in o neodvisnosti Republike Slovenije in še nekaj s tem povezanih zakonov. Samostojnosti n neodvisnost so proglasili na svečani razglasitvi, ki je potekala dan pozneje, in sicer 26. Junija 1991, na največjem ljudskem shodu v Sloveniji, na Trgu republike v Ljubljani.



Slika 3: Razglasitev samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije

Z razglasitvijo neodvisnosti Slovenije se ni strinjala jugoslovanska vlada. Razglasitev je poskušala preprečiti jugoslovanska ljudska armada, ki je v Sloveniji v noči razglasitve slovenske neodvisnosti začela zasedati mejne prehode, s čimer bi Slovenijo odrezala od sveta in jo zadržala v Jugoslaviji. Odporu proti Jugoslovanski armadi, ki jo je slovensko vodstvo razglasilo za sovražno silo, se je množično pridružilo slovensko prebivalstvo.¹²

¹² Gabrič A. in drugi. 2008. Osamosvojitve Slovenije. Ljubljana. ZZŠ. Str. 62.

3.6 VOJNA ZA SLOVENIJO

V Sloveniji se je začela desetdnevna vojna za neodvisnost. Slovenski odpor je pokazal rezultate že po dveh dneh. Zaradi preprečitve zaostitve in razširitve vojne je 29. junija 1991 prišla v Zagreb trojica predstavnikov Evropske skupnosti, Jacques Poos, Hans van den Broek in Gianni de Michelis, ki je poskušala posredovati pri premirju. Kljub vsemu so se vojne operacije nadaljevale z vso silo do 2. julija 1991, ko je bila Jugoslovanska armada v Sloveniji poražena. Po posredovanju evropske diplomacije na sestanku med jugoslovansko in slovensko delegacijo je bil sestavljen sporazum 7. julija 1991. Republika Slovenija je ohranila nadzor nad svojim ozemljem skupaj z zunanjimi mejami, slovenske sile so odpravile blokado enot Jugoslovanske armade, ki so se morale vrniti v vojašnice. Izpuščeni so bili vsi vojni ujetniki in Slovenija se je za tri mesece morala odpovedati nadaljnjim osamosvojitvenim ukrepom. Med moratorijem so neodvisno Slovenijo priznale Hrvaška, Litva, Gruzija, Latvija in Estonija.¹³

Do 8. oktobra 1992 ni bilo nobenega sporazuma med Slovenijo in Jugoslavijo, zato je obveljala mednarodna rajsodba, da je Jugoslavija razpadla.

Slovenija je začela s prizadevanji za mednarodno priznanje, o katerem se je 3. oktobra 1991 ob obisku predsednika Kučana in zunanjega ministra Rupla, pozitivno izrazil francoski predsednik Francois Mitterrand. Evropska skupnost je pred božičem 1991 sklenila, da bo 15. januarja 1992 priznala neodvisni državi Slovenijo in Hrvaško, kar se je res zgodilo. Sledilo je množično priznavanje in aprila 1992 so Slovenijo priznale ZDA, junija je bila Slovenija skupaj s Hrvaško in Bosno in Hercegovino sprejeta v OZN, maja 1993 pa še v Svet Evrope.¹⁴

¹³ Prav tam.

¹⁴ <http://www.slovenija2001.gov.si/10let/pot/vojna/>

3.7 SAMOSTOJNA SLOVENIJA

Po razglasitvi neodvisnosti se je Slovenija notranjepolitično hitro razvijala. Konec leta 1991 je bila sprejeta nova liberalna, demokratična ustava, temelječa na pravicah človeka državljana, določenih na podlagi evropskega razsvetljenskega vzorca.

Aprila 1992 je zaradi nesporazumov v koaliciji Demos padla vlada Lojzeta Peterleta. Sestavili so novo vlado koalicije, Liberalno demokratsko stranko (LDS) , Socialistične stranke prenovljenih komunistov in polovico Demosovih strank.

Vlado je sestavil predsednik LDS, dr. Janez Drnovšek. Na volitvah decembra 1992 je LDS slavila zmago s 23-timi odstotki in oblikovala nekakšno sredinsko koalicijo z desnosredinsko stranko, Krščanskimi demokrati, in z dvema levosredinskima socialdemokratskima strankama. LDS je v koaliciji LDS kljub majhni večini uveljavila svojo vodstveno vlogo ter svoj liberalni družbeni in politični model razvoja Slovenije. Na parlamentarnih volitvah 1996 je bila LDS spet najmočnejša stranka, toda konservativni desni blok je dobil 50 odstotkov glasov.

V letih od 1998 do 1999 je bila glavna tema slovenskega notranjepolitičnega življenja uvedba večinskega volilnega sistema, ki je na referendumu dobil največ glasov in ga je pozneje zapovedalo še Vrhovno sodišče.

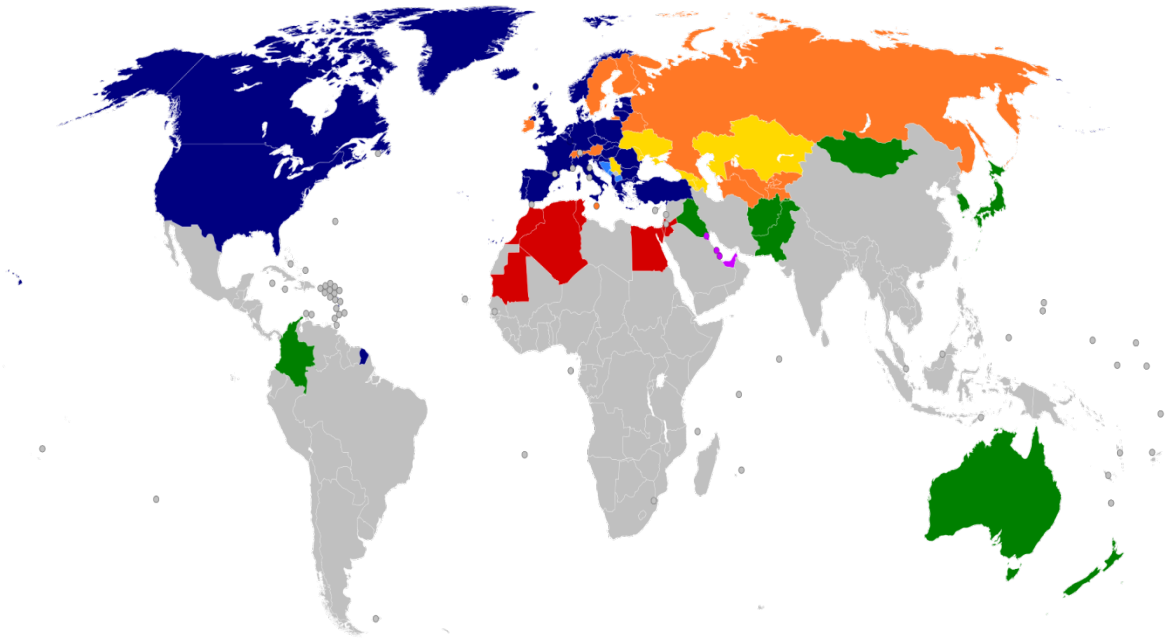
Vladi ni uspelo izboriti vstopa Slovenije v NATO. Nova vlada pod vodstvom dr. Andreja Bajuka je opravljala delo le pol leta do volitev jeseni 2000. Največja težava je bila uvedba večinskega volilnega sistema. Rešila jo je s sprejetjem ustavnega zakona, vendar je ta prinesel manjše popravke in ni uvedel večinskega volilnega sistema.

Na volitvah 2000 je zmagala LDS, za katero so navijali vsi mediji. Nova koalicijska vlada, LDS, SLS in Združena lista, so se zapletali v gospodarske težave, zato se je vladi zmanjševala priljubljenost.

Znaki zmanjšanja priljubljenosti so bile evropske volitve spomladi 2004, na katerih sta opozicijski stranki Nova Slovenija in Slovenska demokratska stranka dobili 4 mandate od sedmih.

Februarja leta 1999 je začel veljati pridružitveni sporazum Slovenije z Evropsko unijo (EU). Slovenija je 29. marca 2004 postala članica zveze NATO in 1. maja 2004 še članica EU. Slovenija je 1. januarja 2007 prevzela skupno evropsko valuto evro in v prvem polletju 2008 predsedovala evropskemu svetu.¹⁵

¹⁵ Slovenska novejša zgodovina 1848–1992. Od Programa Zedinjene Slovenije do mednarodnega priznanja Republike Slovenije. 2 del. 2005. Ljubljana. Str. 1320–1322.



Slika 4: Članice zveze NATO

3.8 TERITORIALNA OBRAMBA REPUBLIKE SLOVENIJE

Sovjetska zveza je poleti leta 1968 okupirala Češkoslovaško, kar je bilo opozorilo tudi tedanji Jugoslaviji. Jeseni leta 1968 je bila v vseh republikah ustanovljena nova vojaška organizacija TO. Glavni štab za splošni ljudski odpor v Republiki Sloveniji je bil ustanovljen 20. novembra 1968. Kmalu so bili ustanovljeni conski štabi in poveljstva tako imenovanih partizanskih enot.

Ustanovitev TO je bil poizkus zadostitve željam republik, predvsem Slovenije in Hrvaške po vrnitvi vsaj delno samostojne vojaške organizacije.

Za oborožitev in opremo so bila porabljena ogromna sredstva. Poizkusu nakupa orožja v tujini je nasprotovala zvezna vlada v Beogradu. Vlada je na ta način dala vedeti, da ne dopušča popolnitve z orožjem in opreme brez nadzora. Z ustavnimi amandmaji je bila TO leta 1971 izločena iz Jugoslovanske ljudske armade, zato je njen razvoj s pristojnimi republiškimi organi usklajevala posebna uprava v Generalštabu Jugoslovanske ljudske armade in Zveznem sekretariatu za ljudsko obrambo. Po letu 1974 je Jugoslovanska ljudska armada vse bolj podrobno spremljala razvoj TO, še posebej po Titovi smrti. Zakon o splošni ljudski obrambi in Zakon o družbeni samozaščiti, varnosti in notranjih zadevah, sta leta 1976 prinesla velike spremembe v organizacijo TO v Sloveniji. Tako so bili v vseh občinah ustanovljeni Občinski štabi za TO. Oblikovani so bili Pokrajinski štabi za TO. Pri Republiškem štabu za TO je bila oblikovana tudi 27. zaščitna brigada TO za Slovenijo.¹⁶

Republiški štab za TO je bil najvišji organ slovenske TO, ki ga je sestavljalo 13 pokrajinskih štabov in 27. zaščitna brigada. Na občinskih ravneh je bilo ustanovljenih 62 občinskih štabov za TO. Zaradi nadzora in obvladovanja TO so pod poveljstvom generalštaba iz Beograda v vodstvo TO Slovenije pošiljali aktivne oficirje Jugoslovanske ljudske armade (JLA). V TO Slovenije je bilo zaposlenih 45 aktivnih oficirjev Jugoslovanske ljudske armade, večinoma na poveljniških in drugih pomembnejših mestih. Kadrovska služba generalštaba je imela nalogo, da zamenja vse nezanesljive častnike v TO. Nezanesljiv častnik za Jugoslovansko ljudsko armado je bil tisti, ki je dajal prednost Sloveniji pred Jugoslavijo. Na takšen način je bila Slovenska TO pod pritiskom Jugoslovanske ljudske armade več let.

TO Republike Slovenije je v obdobju med 1980 in 1990 naredila velik napredek. Postala je ugledna in sodobna vojaška organizacija, dobro organizirana in vse boljje izurjena.¹⁷

¹⁶ Kladnik Tomaž. Oblikovanje oboroženih sil in osamosvojitvena vojna 1991. Referat na seminarju o Osamosvojitvi Slovenije za učitelje v Podčetrtku, marca 2010.

¹⁷ Slovenska novejša zgodovina 1848–1992. Od Programa Zedinjene Slovenije do mednarodnega priznanja Republike Slovenije. 2 del. 2005. Ljubljana.

3.9 KRATKA PREDSTAVITEV JLA OD ZAČETKA DO OSAMOSVOJITVENE VOJNE ZA SLOVENIJO

Po ustavi in zakonih Socialistične federativne republike Jugoslavije (SFRJ) je bila Jugoslovanska ljudska armada skupna oborožena sila vseh narodov, narodnosti, delovnih ljudi in državljanov Socialistične federativne republike Jugoslavije. Drugi del oboroženih sil je sestavljala TO. Temeljna naloga JLA je bila, da ob napadu na Jugoslavijo skupaj s silami TO v najkrajšem času ustavi napad. Jugoslovanska ljudska armada je bila takrat oborožena z najsodobnejšo oborožitvijo in opremo. V strukturi častniškega kadra je bilo največ častnikov srbske narodnosti s 63,2 odstotki. Pred osamosvojitvijo je bilo v JLA zaposlenih le 2,8 odstotkov Slovencev.

Že v 80-tih letih prejšnjega stoletja, predvsem po Titovi smrti, je Jugoslovanska JLA utrdila svojo oblast in se razglasila za tako imenovano hrbtenico političnega sistema. Takrat je bilo v JLA 260.000 vojakov.

Čeprav so v JLA pretirano poudarjali, da se zavzemajo za bratstvo in enotnost, je bilo ozračje v državi zelo napeto. Pozneje so v JLA postopoma zmanjševali število oboroženih vojakov na 180.000.

JLA je bila najmočnejša vojska na Balkanu, hkrati tudi najdražja in največja državna institucija. Imela je svojo vojaško industrijo, ki je bila nameščena v osrednjem delu Jugoslavije. Bila je samozadostna, imela je svojo infrastrukturo in samooskrbo. Ne glede na zakone se je JLA vedla samovoljno in ni bila odvisna od zvezne vlade, predsednika države in skupščine. Po razpadu Zveze komunistov Jugoslavije si je prisvojila in utrdila še politični monopol.

Znotraj državnega aparata sta se krepila centralizem in avtonomija JLA. Leta 1990 je bilo največ vojakov JLA na 5. armadnem območju, ki je imelo sedež v Zagrebu. Grožnja Sloveniji je bila uresničena z veliko vojaško premočjo Jugoslovanske ljudske armade nad slovensko TO. Jugoslovanska ljudska armada je večkrat nameravala izvesti državni udar in izsiliti izredne razmere. Velik pritisk je na zvezno predsedstvo vršilo armadno poveljstvo. Govorili so da je potrebno razmere v državi umiriti in preprečiti osamosvojitvene težnje v Sloveniji. Pritisk se je še povečal, ko sta Slovenija in Hrvaška predlagali konfederacijo.

JLA je bila leta 1990 v Sloveniji razdeljena na tri korpuse, ki so bili podrejeni 5. vojaškemu področju, s sedežem v Zagrebu. Poveljeval mu je generalpolkovnik Konrad Kolšek.

Sestava enot Jugoslovanske ljudske armade v Sloveniji spomladi leta 1990 po nacionalnosti:

- 33 % Srbi,
- 2 % Črnogorci,
- 2 % Jugoslovani,
- 18 % Hrvati,

- 20 % Albanci,
- 15 % Slovenci,
- % Makedonci,
- % Muslimani
- 1 % ostali.

V Republiki Sloveniji je delovalo tudi približno 150 pripadnikov vojaške varnostne službe (KOS), ki so bili po nacionalnosti v večini Srbi (90 %).¹⁸



Slika 5: Jugoslovanska ljudska armada

¹⁸ Mikulič Albin. 2005. Upornik z razlogom. Manevrske Strukture Narodne zaščite. Ljubljana. Str. 27–30.

3.10 RAZOROŽITEV TERITORIALNE OBRAMBE REPUBLIKE SLOVENIJE

Republiški štab za TO je januarja 1990 izdal ukaz o pregledu orožja, streliva in minsko eksplozivnih sredstev, ki jih je TO hranila izven skladišč Jugoslovanske ljudske armade. Podatke o količinah orožja so podrejeni štabi morali posredovati Republiškem štabu TO, kar je pomenilo neposredni začetek razoroževanja TO. Aprila leta 1990 je bil izdan ukaz o oddaji trofejnega orožja, ki je bilo v skladiščih TO, vendar to ni oslabilo njene bojne pripravljenosti, saj je šlo predvsem za neuporabno orožje.

Konec aprila leta 1990 je bila v Beogradu seja Vojnega sveta, na kateri je bila sprejeta odločitev o razorožitvi TO. Seje se je udeležil tudi komandant TO Slovenije, general Ivan Hočevar. Jugoslovanska armada je brez vednosti predsedstva Jugoslavije pričela z razoroževanjem na območju celotne Jugoslavije. Šele konec maja 1990 se je načelnik generalštaba JLA izgovarjal, da predsedstvo Jugoslavije ni bilo obveščeno o tem, ker je bila to dejavnost oboroženih sil.

Poveljnik TO Republike Slovenije je bil general Ivan Hočevar, načelnik Republiškega štaba za TO pa general Drago Ožbolt. Januarja je poveljnik TO Republike Slovenije od pokrajinskih štabov zahteval podatke o količinah in vrsti orožja, strelivu in minsko eksplozivnih sredstvih, ki so skladiščena v skladiščih izven vojašnic Jugoslovanske ljudske armade. Na podlagi dobljenih informacij je poveljnik TO 15. maja 1990 izdal ukaz o predaji orožja in streliva pripadnikom Jugoslovanske ljudske armade. Ukaz je podpisal general Drago Ožbolt, ki je zahteval od podrejenih, da poteka predaja orožja v popolni tajnosti. Odvzem orožja so v armadnem vrhu pripravljali že mesec dni prej in načrtovali njegovo uresničitev takoj po koncu predsedniškega mandata dr. Janeza Drnovška.

V Sloveniji je JLA odvzela orožje, ki je bilo skladiščeno v vojašnicah, drugod pa le delno, saj je TO ustavila odvzem, kjer se je dalo. V Sloveniji je prevladovalo mnenje, da je hotela Jugoslovanska ljudska armada odvzeti orožje, da bi preprečila prihodnje dogodke, osamosvojitve.¹⁹

¹⁹ Prav tam. Str. 15–21.

3.11 ODZIVI NA ODVZEM OROŽJA TERITORIALNI OBRAMBI

Slovenska politična in civilna javnost se je burno odzvala na odvzem orožja. Takoj po končani seji Slovenske republiške skupščine so člani slovenskega političnega vrha pričeli dobivati informacije o odvzemanju orožja. Poveljnik TO o načrtovanih aktivnostih ni obvestil slovenskega političnega vodstva, ki mu je bil odgovoren. Prav zato se je zamenjalo celotno slovensko politično vodstvo.

Janez Janša je postal novi sekretar za ljudsko obrambo in je občinskim upravnim organom za ljudsko obrambo takoj poslal brzojavko, s katero je prepovedal predajo orožja. Akcija je bila pravočasna, saj je Jugoslovanska ljudska armada do takrat pobrala orožje le v petih občinah. Ob začetku odvzema orožja številne občine še niso imele oblikovane nove oblasti. Negotovost je bila velika, starešine v štabih TO so bili v veliki stiski. Po eni strani so imeli odgovorni ukaz s strani starih nadrejenih, da naj predajo orožje, z druge strani pa so od novega vodstva prihajala navodila in ukazi o nasprotnih dejanjih.

Samo predsedstvo republike kot najvišji organ vodenja TO Republike Slovenije je imelo formalno pristojnost, da ustavi akcijo. Predsednik Kučan je pozval generala Hočevarja, da obrazloži ukaz. General se je neprepričljivo izgovarjal, da je šlo le za varnostni ukrep.

V nekaterih občinskih štabih TO so se predaji orožja uprli. Ukaza niso hoteli izvršiti v številnih občinah, tako v Brežicah, na Dravogradu, v Jesenicah, Kranju, Krškem, Lendavi, Litiji, Mozirju, Radljah ob Dravi, Radovljici, Slovenskih Konjicah, Šmarju pri Jelšah, v Trbovljah, Trziču, Velenju in Žalcu.

Več kot 90 odstotkov državljanov Slovenije je obsodilo ravnanje generala Hočevarja. V pokrajinskih in občinskih štabih Teritorialne Obrambe so se na odvzem orožja odzvali z ogorčenjem.²⁰

²⁰ Prav tam.

3.12 SPOR S TERITORIALNO OBRAMBO – PRIČETKI DELOVANJA MANEVRSKE STRUKTURE NARODNE ZAŠČITE

Maja 1990 je prišlo do spora med Republiko Slovenijo in republiškim štabom TO pod poveljstvom generala Hočevarja zaradi odvzema orožja Teritorialni Obrambi Slovenije. Iz spontanega upora proti odvzemu orožja je nastala ena najboljše organiziranih akcij v Sloveniji v novejšem času. Rezultat je bila organizirana in oborožena vojaška formacija enot in štabov Manevrska struktura za narodne zaščite (v nadaljevanju MSNZ), ki bi lahko v prej kot treh mesecih po odvzemu orožja branila Slovenijo pred oboroženim napadom.

Vojaško organizacijo so imenovali MSNZ. Vanjo je bilo razporejenih približno 22.000 pripadnikov rezervne sestave slovenske TO. Glavni vzrok za oblikovanje MSNZ je bilo zavarovanje nastajajoče slovenske države, ki jo je takrat ogrožala Jugoslovanska ljudska armada. Glavna naloga MSNZ v primeru napada Jugoslovanske ljudske armade je bila zavarovanje ključnih objektov, hkrati pa s hitrimi napadi na skladišča orožja in vojaške opreme zagotoviti orožje in opremo za morebitni vpoklic popolnih TO. Pripravljeni so bili popolni načrti napada na posamezna skladišča in druge vojaške objekte.

Projekt MSNZ je bila tajna vzpostavitev poveljstev in štabov, lojalnih slovenski oblasti in zametek slovenske vojske, ki so jo poimenovali Vojska Republike Slovenije in je nastajala brez zakonske podlage. Na pobudo Janeza Janše je dobila zakonsko podlago kot MSNZ, kajti narodna zaščita je bila zakonsko opredeljena že v Zakonu o ljudski obrambi in družbeni samozaščiti že leta 1982.²¹

²¹ Gabrič A. in drugi. 2008. Osamosvojitve Slovenije. Ljubljana. ZZŠ. Str. 97–106.

3.13 OBRAMBNE PRIPRAVE NA OSAMOSVOJITEV SLOVENIJE

Že poleti 1990 so organizatorji MSNZ začeli zbirati informacije o Jugoslovanski ljudski armadi z namenom, da bi spoznali svojega morebitnega nasprotnika. Organizirali so svojo obveščevalno službo, ki je nenehoma bdela nad dejavnostmi in postopki Jugoslovanske ljudske armade. Na podlagi dobrega terenskega dela so prišli do uporabnih informacij o tem, kako je Jugoslovanska ljudska armada delovala proti Sloveniji in določene akcije tudi preprečili.

V ožjem usklajevalnem odboru MSNZ so bili Janez Janša, Igor Bavčar, Vinko Beznik in Tone Krkovič. Sestavljali so usklajevalni odbor operativcev, ki so sproti obveščali o delu generala Hočevarja in njegovega štaba. Največ informacij so dobili od ime Klisariča, uslužbenca kontraobveščevalne službe, ki se je maja 1990 povezal s Tonetom Krkovičem in se dogovoril za sodelovanje. Pripadniki MSNZ so bile osebe, ki jih je bilo potrebno pred aktiviranjem preveriti in presoditi, ali so vredni zaupanja ali ne, saj so bili postopki oziroma dejavnosti, ki jih je izvajala MSNZ, ilegalni.

Zbrani obveščevalni podatki so omogočili pripravo ocene vzrokov in možnosti delovanja sil Jugoslovanske ljudske armade v Sloveniji, ter oceno najverjetnejših smeri in sil, ki bi jih proti Sloveniji uporabila Jugoslovanska ljudska armada. Ocene so bile podlaga za pripravo in uporabo Manevrske Strukture Narodne Zaščite.

Slovenski teritorialci so se želeli že na zunaj razlikovati od Jugoslovanske ljudske armade, saj je bila njihova prejšnja uniforma podobna, skoraj enaka uniformi Jugoslovanske ljudske armade. Razvoj nove uniforme je vodil Tone Krkovič. Vzorčne uniforme so izdelali v Opremi Kočevje, MGV (doma skonstruirano orožje) pa so izdelovali v Gorenju.

Republiška skupščina je 2. julija 1990 sprejela Deklaracijo o suverenosti Republike Slovenije. Deklaracija je obsegala šest členov in dva sklepa. Sklicevala se je na naravnopravno in mednarodno priznano načelo o pravici vsakega naroda do samoodločbe oziroma do lastne državnosti.

Junija 1990 je novoizvoljena oblast določila, da se zaprto območje Gotenice odpre za javnost. Odločitev za vpogled zaprtega območja je bila posledica informacij o tem, da namerava Jugoslovanska ljudska armada pobrati orožje zaščitne TO. Preprost načrt napada na Gotenico sta naredila Tone Krkovič in Vinko Beznik. Posebna enota milice, kateri je poveljeval Dušan Gorše, je bila izbrana za napad na Gotenico. Napad je bil izvršen v noči iz 2. na 3. junij 1990. Naloga je bila izvedena brez pričakovanega odpora.

Predsedstvo SFRJ je pozvalo Slovenijo, da naj razveljavi deklaracijo o neodvisnosti. Predsednik SFRJ Borislav Jovič je menil, da je omenjena deklaracija v nasprotju z ustavo Socialistična federativna republika Jugoslavija (v nadaljevanju SFRJ) in pozval slovensko predsedstvo, naj jo razveljavi. General Veljko Kadijević, zvezni sekretar za ljudsko obrambo

SFRJ, je zahteval, da jugoslovansko predsedstvo ugotovi stopnjo ogrožanja ozemeljske celovitosti in ustavne ureditve Jugoslavije.

Janez Janša in Lojze Peterle sta se 21. avgusta 1990 v Beogradu pogovarjala z Antejem Markovičem, predsednikom zveznega izvršnega sveta. Pogovor je tekkel o odločitvi Slovenije in slovenske skupščine, da Slovenija ne bo več pošiljala svojih nabornikov na služenje vojaškega roka v druge republike. Slovenska vlada in obrambni resor sta že predhodnih pogajanjih poskušala prepričati generalštab Jugoslovanske ljudske armade, naj slovenski fantje služijo vojaški rok v Sloveniji ali vsaj na 5. vojaškem območju.²²



Slika 6: Teritorialna obramba -prvi postroj

²² Prav tam.

3.14 PEKRSKI DOGODKI

V 710. učnem centru TO v Pekrah se je usposabljala prva generacija nabornikov v samostojni Sloveniji. Dotedanje zvezne oblasti in Jugoslovanska ljudska armada (v nadaljevanju JLA) so si prizadevale to preprečiti. JLA je večkrat zahtevala zaprtje obeh učnih centrov TO v Pekrah in na Igu pri Ljubljani in ter izročitev nabornih evidenc, a slovenske oblasti tega niso storile. JLA je v mariborske vojašnice poslala več posebnih oddelkov z oklepnimi vozili, v bližino Pekar je začela pošiljati izvidnike. TO je zato vpoklicala dve protidiverzantski četi, ki sta oba centra zavarovali.

Na pobudo predsednice skupščine Občine Maribor, Magdalene Tovornik, so v občinskih prostorih v večernih urah začela pogajanja za rešitev konflikta, ki je grozil, da preraste v širšo konfrontacijo. S strani teritorialne obrambe je bil prisoten poveljnik Teritorialne obrambe Vzhodnoštajerske pokrajine, Vladimir Milošević²³ in njegov sodelavec, Milko Ozmec. S strani JLA je bil na pogajanjih general Rasim Delić in vojaški obveščevalec, polkovnik Radko Katalina. JLA je prišla na pogajanja z močno enoto specialcev, ki so na Delićev znak pozno ponoči vdrli v pogajalsko sobo in kljub protestom prisotnih z grožnjo orožja ugrabili Miloševića in Ozmeča ter ju odpeljali v vojaški zapor.

Aretacija poveljnika TO je med Mariborčankami in Mariborčani vzbudila veliko ogorčenje. Mestne oblasti so kot protiukrep vsem vojaškim objektom izključile telefon in elektriko. Pred vojašnico, kjer sta bila zaprta pripadnika TO, se je 24. maja 1991 pričela zbirati množica ljudi, ki je z živim zidom želela preprečiti gibanje JLA. Vojaško oklepno vozilo BOV je zapeljalo v množico in na Ljubljanski cesti do smrti povozilo Josefa Šimčika, ki je postal prva žrtev osamosvojitvene vojne.

²³ http://sl.wikipedia.org/wiki/Vladimir_Milo%C5%A1evi%C4%8D

4 KRONOLOGIJA DOGODKOV

4.1 JUNIJ 1991

To je bil čas intenzivnih obrambnih in varnostnih priprav na pričakovana nasprotovanja osamosvojitvi, usklajevanja med organi civilne obrambe, milice in TO. TO se je usposabljala v večjem obsegu, prav tako je bilo vedno več enot v stanju pripravljenosti.

Na Republiški štab za teritorialno obrambo (v nadaljevanju RŠTO) je bilo sklicanih več sestankov, kjer se namenili veliko pozornost različnim nalogam organiziranosti enot TO in njihovemu sodelovanju z organi civilne obrambe pri izvajanju ukrepov oskrbe enot. Določene so bile smernice o oviranju komunikacij pri možnih premikih JLA in delovanju infrastrukturnih sistemov, zlasti letališč, železnice, zdravstva in pošte.

V ponedeljek, 24. 6. 1991, se je v zgodnjih jutranjih urah pričela mobilizacija več enot TO. Načelnik RŠTO, Janez Slapar, je 25. 6. 1991 izdal pripravljalni ukaz o zavarovanju mej Republike Slovenije (RS) ter prevzemu mejnih prehodov in carinskih objektov. Aktivnost naj bi bila izvedena brez uporabe orožja, saj naj bi o sami uporabi orožja, bojni uporabi enot TO odločalo samo predsedstvo RS.²⁴

²⁴ Slovenska novejša zgodovina 1848–1992. Od Programa Zedinjene Slovenije do mednarodnega priznanja Republike Slovenije. 2 del. 2005. Ljubljana. Str. 1331–1338.

5 DESETDNEVNA VOJNA ZA OSAMOSVOJITEV SLOVENIJE

Vojna za osamosvojitve Slovenije je potekala med 26. junijem in 7. julijem 1991 in je trajala deset dni po vsej Sloveniji. V vojni je sodelovalo približno 26.000 vojakov in policistov. Do vojne je prišlo zaradi nasprotovanja slovenskim težnjam po osamosvojitvi oz. odhoda iz Jugoslavije.

Predlogi Republike Slovenije za ureditev odnosov so bili zavrnjeni, poleg tega se je velikosrbski pritisk nenehno stopnjeval. Najprej na Kosovu in nato vedno bolj grozeče tudi v drugih delih Jugoslavije, zato se je decembra 1990 na referendumu velika večina prebivalcev Slovenije odločila za samostojno in neodvisno Republiko Slovenijo. Slovenija in Slovenci smo spomladi in poleti leta 1991 preživljala naše najtežje trenutke svojega boja za neodvisnost in samostojnost.

V desetdnevni vojni JLA morala, ki je bila takrat ena najmočnejših evropskih armad, priznati svoj poraz. Slovenija jo je presenetila s popolno organizacijo odpora, ki je segal od blokad vojašnic, odvzema vode in električne energije do vojaškega obračuna. Premagali smo jih takrat ko so bile vse možnosti izkoriščene.

Cilj TO je bilo onemogočenje in nevtralizacija nasprotnih vojaških sil. Evropska skupnost je z namenom, da bi ublažila poraz Jugoslavije in pridobila mir Sloveniji na posebnih pogajanjih dosegla trimesečno slovensko zamrznitev osamosvojitvenih ukrepov. Po razglasitvi neodvisnosti so enote JLA napadle slovensko ozemlje in s tem skušale preprečiti neizogiben razpad Jugoslavije.

5.1 KRONOLOGIJA DOGODKOV

5.1.1 TOREK, 25. JUNIJ 1991

Slavnostna seja slovenske skupščine, na kateri njen predsednik France Bučar razglasi samostojno in neodvisno Republiko Slovenijo, je potekala 25. junija. Neodvisnost Slovenije je razglašena na podlagi ustavnega zakona, ki je določal, da bo Slovenija ohranila svojega predsednika v zveznem predsedstvu, hkrati pa je omogočal, da lahko JLA do 31. decembra 1993 ostane na ozemlju Slovenije.

Policisti in cariniki so zvezne table na mejnih prehodih nadomestili s slovenskimi. Prevezli so nadzor nad mejnimi prehodi z Italijo, Avstrijo in Madžarsko, hkrati pa so postavili nadzorne točke na meji s Hrvaško.²⁵

5.1.2 SREDA, 26. JUNIJ 1991

Skupščina Republike Slovenije je 25. junija 1991 sprejela ustavni zakon o grbu in zastavi ter Temeljno listino o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije. 26. junija ob 21.15 se je pred poslopjem slovenskega parlamenta začela slovesnost ob razglasitvi samostojne in neodvisne Republike Slovenije.

Nadškof dr. Alojzij Šuštar je blagoslovil na novo posajeno lipo, v kulturnem programu pa so nastopili igralec Polde Bibič, godba milice in Slovenski oktet. Slovesnost, na kateri je bilo veliko ljudi, se je končala z ognjemetom in pritrkavanjem cerkvenih zvonov, na bližnjih hribih pa je zagorelo mnogo kresov. Prireditve so potekale po vsej Sloveniji, toda nizki preleti letal JLA niso napovedovali nič dobrega.²⁶

²⁵ Prav tam. Str. 1338–1339.

²⁶ Prav tam.

5.1.3 ČETRTEK, 27. JUNIJ 1991

Vojna za Slovenijo se je začela ob 1.15 ponoči, ko je protiletalska oklepna baterija JLA pri Metliki prestopila državno mejo. Ob 2.40 je iz vojašnice na Vrhniki proti letališču Brnik krenil 1. oklepni bataljon.

Pred svitom prvega dne po razglasitvi samostojne Slovenije je JLA začela splošen oboroženi napad na Slovenijo. Iz Hrvaške je proti Novemu mestu in Ljubljani prodirala kolona oklepnih vozil, tanki z Vrhnike so v dveh kolonah odpeljali proti letališču Brnik. Proti mejnim prehodom z Avstrijo so krenili tanki in oklepna vozila iz Maribora, tankovska kolona iz Varaždina pa je v Ormožu skušala izsiliti prehod.

Poveljujoči so dobili ukaz, naj ob morebitnem slovenskem odporu delujejo po vseh pravilih bojnega delovanja, kar so tudi storili. Na mejne prehode so bili poslani zvezni miličniki. Videti je bilo, da tankov ne more nič več ustaviti. Oficirji so nastopali odločno in samozavestno, toda Slovenija ni klonila, kot so pričakovali v Beogradu.

Sestalo se je Predsedstvo Republike Slovenije in kot vrhovni poveljnik slovenskih obrambnih sil odločilo, da bo Slovenija na napad JLA odgovorila z oboroženim odporom. Predsednik Milan Kučan je po razširjeni seji Predsedstva Republike Slovenije nagovoril javnost: »Predsedstvo je ocenilo, da pomenijo premiki enot JLA nasilnost in brezobzirnost Jugoslovanske vojske, agresijo na samostojno in suvereno Republiko Slovenijo ter poskus njene trajne okupacije.

Slovenija bo na to agresijo odgovorila tako, da bo uporabila vsa sredstva, ki jih ima na voljo, da zavaruje svojo suverenost. Predsedstvo Republike Slovenije je ukazalo Teritorialni obrambi Slovenije, da, če bo treba, tudi z orožjem zaščiti objekte in komunikacije, ki so temeljnega pomena za življenje ljudi v Republiki Sloveniji in za zavarovanje njene suverenosti.« Predsedstvo Republike Slovenije je pozvalo vse Slovence v JLA, naj zavrnejo sodelovanje v napadu na svoj narod.²⁷

²⁷ Prav tam. Str. 117.



Slika 7: Goreči tanki na mejnem prehodu Rožna dolina pri Novi Gorici.

5.1.4 PETEK, 28. JUNIJ 1991

Slovenske oborožene sile so okrepile blokade, poleg tega so bile mobilizirane nove enote, ki so bile usmerjene predvsem v zavarovanje mejnih prehodov.

Vse koordinacijske skupine so dobile ukaz: »Na vseh točkah, kjer so oborožene sile v taktični prednosti, izvršite ofenzivne akcije proti okupatorskim enotam in objektom. Nasprotnika pozivajte k predaji, določite čim krajši rok in izvedite akcijo z vsem razpoložljivim orožjem. Pri akcijah poskrbite za evakuacijo in varnost življenj civilnega prebivalstva.« Predsednik Predsedstva Republike Slovenije Milan Kučan in pomočnik zveznega obrambnega ministra admiral Stane Brovet sta se po telefonu dogovorila, da naj bi bile ob 21. uri ustavljene vse sovražne aktivnosti. Dogovorjene prekinitve ognja niso spoštovali. Že naslednji dan so pripadniki JLA izzvali veliko incidentov.²⁸



Slika 8: JLA je skušala zasesti vse mejne prehode v Sloveniji.

²⁸ Gabrič A. in drugi. 2008. Osamosvojitve Slovenije. Ljubljana. ZZŠ. Str. 117.

5.1.5 SOBOTA, 29. JUNIJ 1991

V noči s petka na soboto so se v Zagrebu predstavniki Slovenije sestali s tremi predstavniki Evropske skupnosti in predsednikom Zveznega izvršnega sveta. Sprejet je bil dogovor o ustavitvi sovražnosti, do njegove uresničitve pa ni prišlo.

Generalpolkovnik, član generalštaba JLA Marko Negovanović, je Sloveniji postavil ultimat, v katerem je zagrozil, da bo z vsemi sredstvi in z vsemi vojnimi ukrepi naredil red v državi. Ultimat se je iztekel naslednji dan, v nedeljo, 30. junija ob 9. uri. Zvečer se je sestala slovenska skupščina in se opredelila za mirno rešitev krize, vendar slovenska neodvisnost ni smela biti ogrožena.

Teme pogovorov so bile premirje in umik JLA v vojašnice, odložitev uresničevanja deklaracije o neodvisnosti Slovenije za tri mesece ter izvolitev hrvaškega predstavnika Stipeta Mesića za predsednika Predsedstva SFRJ. Odgovor na vprašanje glede odložitve uresničevanja slovenske neodvisnosti je bil jasen – tu ni umika. Jasno je bilo, da se neodvisnosti ne nameravamo in ne moremo odreči.

V noči s petka na soboto so se predstavniki Slovenije v Zagrebu sestali s tremi zunanjimi ministri Evropske skupnosti in predstavniki ZIS. Sprejeli so dogovor o ustavitvi sovražnosti, ki pa je bil nejasen in do njegove uresničitve ni prišlo. Dopoldne so se vdali vojaki in zvezni policisti, ki so bili obkoljeni v letalski bazi JLA na letališču Brnik. V skladišču goriva JLA v Mokronogu je podoficir streljal na poveljnika, ki se je grozil, da bo razstrelil rezervoar z gorivom.²⁹

5.1.6 NEDELJA, 30. JUNIJ 1991

Kljub tridnevnim bojem, barikadam po cestah in zaprtim mejam je bila še le zadnja junijska nedelja dan, ko smo se prebivalci Slovenije soočili z dejstvom, da smo v vojni.

Ob 9. uri je zračni alarm oznanil preplah in z letališč na Hrvaškem so proti Sloveniji poletela letala JLA, a so se kmalu obrnila in se vrnila na letališča. V varaždinskem, zagrebškem in reškem korpusu je JLA oblikovala nove sile za napad na Slovenijo.

Ljudje so se množično umaknili v zaklonišča. Po dobri uri je bila nevarnost za napad preklicana. Prekinitve spopadov sicer ni preklicala nobena stran, vendar je prihajalo do nenehnih kršitev. Vedno več prostovoljcev se je vključilo v Teritorialno obrambo, vse več

²⁹ Prav tam.

je bilo tudi prebegov vojakov in častnikov iz JLA. V varaždinskem, zagrebškem in reškem korpusu so se oblikovale nove sile za napad na Slovenijo.

V Ljubljano je prišla zvezna delegacija, ki so jo sestavljali zvezni premier Ante Marković, podpredsednik zveznega izvršnega sveta Aleksandar Mitrović, admiral Stane Borvet in general polkovnik Milan Čušić .

Popoldan istega dne Evropska skupnost na Slovenijo naslovi ultimat, v katerem zahteva, da naj se do 19. ure odpove ali zamrzne osamosvojitvene akte.

Enote teritorialne obrambe so napadle ploščad pred Karavanskim predorom, ponoči pa je bil sprejet dogovor o izročitvi predora. Zavzeli so center zvez na Senožečami.

Iz zaplenjenih tankov je bila pri Novi Gorici organizirana tankovska četa TO z devetimi tanki.³⁰

5.1.7 PONEDELJEK, 1. JULIJ 1991

Spopadi se nadaljujejo. Čeprav se je Slovenija strinjala s trimesečno zamrznitvijo uresničevanja osamosvojitvenih aktov, JLA ni spoštovala dogovorov in obljub.

Okoli pol treh zjutraj je prišlo do požara in eksplozije, ki je uničila skladišče orožja JLA v Črnem Vrhu nad Idrijo. V skladišču je bilo orožje slovenske Teritorialne obrambe.

Po spopadu, v katerem je padel poveljnik, se je vdala stražnica JLA v Novi vasi. JLA je s helikopterji z oznako Rdečega križa dovažala okrepitve in opremo obkoljenim enotam. Oklepna kolona na Medvedjeku se je ponoči izvlekla iz blokade, ker so enote TO po napadu letalstva JLA zapustile položaje brez zavarovanja. Vojaki JLA so odstranili zaščitno ograjo in so z oklepniki po vzporedni cesti nadaljevali pot v smeri Brežic. Kolona je v Krakovskem gozdu ponovno naletela na blokado TO. Po neuspešnih pregovorih o predaji je bil ob 5.15 izveden napad na kolono. Takoj po napadu so enote TO zapustile mesto napada zaradi bližajočega se letalskega napada. Kolona je ostala nezavarovana, zato se je major Prodanović, poveljujoči kolone JLA, odločil, da z vojniki zapusti kolono. Odpravili so se peš preko Gorjancev v matično enoto. V bližnji vasi jih je dohitela in obkolila številčno manjša posebna enota policije. Z zvijačo so napravili vtis, da gre za večjo enoto in po kratkih pregovorih se je major Prodanović z enoto brez borbe predal. Zvečer je sledil nov ultimat JLA Sloveniji.

³⁰ Prav tam.

Iz Beograda so iz vrha JLA prihajala sporočila, v katerih so grozili Sloveniji in njenim prebivalcem ter uporabljali veliko laži. Poudarjali so, da je JLA v največji bojni pripravljenosti, da poteka oskrba enot z življenjskim potrebščinami, da uvajajo nekatere kadrovske ukrepe, s katerimi bodo zagotovili učinkovito delovanje JLA, in podobno.

Položaj v Sloveniji je postajal vse bolj napet. Vedno več je bilo vdaj in prestopov pripadnikov JLA v enote Teritorialne obrambe. Organi za notranje zadeve so v sodelovanju s Teritorialno obrambo in Rdečim križem odprli prehodne zbirne centre. Istega dne zvečer je bil Sloveniji napovedan nov ultimat.³¹

5.1.8 TOREK, 2. JULIJ 1991

V Ljubljano bi moral priti nemški zunanji minister Hans-Dietrich Genscher, vendar je bil ves jugoslovanski zračni prostor zaprt. Poleg tega so iz Beograda prihajale grožnje o kolonah tankov, ki naj bi se premikale proti slovenski prestolnici, zato je bilo srečanje v avstrijskem Beljaku.

Predsednik Kučan je ministru Genscherju razložil, da lahko deklaracijo o neodvisnosti odpravijo le, če tako odloči slovenski narod. V Sloveniji se je položaj poslabšal. JLA je selektivno bombardirala in raketirala pomembne televizijske ter radijske oddajnike.

Drugi julij je pomenil prelomnico v vojni za Slovenijo. Ob peti uri zjutraj so TO napadle oklepno kolono v Krakovskem gozdu in ji zadale močan udarec. JLA je poskušala prodreti v Slovenijo in rešiti obkoljeno oklepno kolono, a je bila zaradi velikih izgub ustavljena in zavrnjena pri Prilipah. V brezizhodni situaciji so vojaki JLA oklepnike v Krakovskem gozdu zapustili in bili naslednji dan zajeti.

Po preletih vojaških letal je bila ustavljena Nuklearna elektrarna Krško. Po Sloveniji so potekali najhujši spopadi do tedaj. Predsednik predsedstva SFRJ, Stjepan Mesić, in makedonski predsednik, Vasil Tupurkovski, sta sodelovala na razširjeni seji predsedstva RS, in sta sestavila štiri predloge:

1. Prekinitev sovražnosti takoj ali najkasneje do 21. ure.
2. Razvojitvev, ločitev enot JLA in TO, njihova deblokada in vračanje v izhodiščne vojašnice, povratek zvezne policije.

³¹ Slovenska novejša zgodovina 1848–1992. Od Programa Zedinjene Slovenije do mednarodnega priznanja Republike Slovenije. 2 del. 2005. Ljubljana. Str. 1342–1343.

3. Izpustitev vseh vojnih ujetnikov.
4. Nujni razgovori na najvišji ravni v predsedstvu SFRJ-ja, kjer se bo treba dogovoriti o vseh drugih vprašanjih. Slovenska stran je predlog sprejela.

General Blagoje Adžić, namestnik Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo, v televizijskem nagovoru napovedal, da bo šla armada z vsemi sredstvi do konca.

Zavzeli so skladišče orožja JLA v Ložnici, ekonomijo Rajhenavin in nekdanja skladišča teritorialne obrambe v Prulah v Ljubljani.

Letala JLA so napadla oddajnike na Nanosu, Kumu in v Domžalah ter barikade pri Čatežu in v Krakovskem gozdu.³²

5.1.9 SREDA, 3. JULIJ 1991

Dosežena je bila ustavitev ognja, vendar jugoslovanski generali glede premirja niso mislili resno. Iz Hrvaške sta se namreč dve koloni premaknili v Slovenijo. Iz Beograda je proti Sloveniji krenila oklepno-mehanizirana divizija nacionalne garde, vendar je zaradi okvar večina vozil obstala ob cesti, tako da je pohod proti Sloveniji propadel. Iz Rima so sporočili, da je italijanska vojska ob meji s Slovenijo namestila nekaj deset tankov.³³

5.1.10 ČETRTEK, 4. JULIJ 1991

Na pogovorih slovenske in jugoslovanske delegacije v Zagrebu si je slovenska stran prizadevala doseči ustavitev sovražnosti, ločitev enot JLA in deblokado TO ter rešiti vprašanje ujetnikov in ureditve na slovenski meji. Po dolgih pogajanjih so se dogovorili za spoštovanje ustavitve ognja in medsebojno obveščanje o morebitnih incidentih. V Ljubljano je prišla skupina opazovalcev Evropske skupnosti.

V Ljubljano so se z avtobusi pripeljali starši otrok, ki so vojaški rok služili v Sloveniji, saj so hoteli videti svoje sinove. Umik JLA v vojašnice se je nadaljeval ves dan. Za njo je ostalo

³² Slovenska novejša zgodovina 1848–1992. Od Programa Zedinjene Slovenije do mednarodnega priznanja Republike Slovenije. 2 del. 2005. Ljubljana. Str. 1343.

³³ Prav tam. Str. 134–1344.

razdejanje. Mejni prehodi so bili uničeni, ceste na mnogih krajih poškodovane zaradi tankovskih gosenic, hiše porušene ...³⁴

5.1.11 PETEK, 5. JULIJ 1991

Vojni ujetniki so značilni za vojne, v katerih prihaja do neposrednega stika med vojskujočima se stranema. V vojni za Slovenijo so bila glede vojnih ujetnikov na začetku nekatera nerešena vprašanja, saj jih nihče ni pričakoval toliko. Verjetno je bil še najboljše pripravljen Rdeči križ Slovenije. Boji so se končali, vendar premirje ni bilo trdno. JLA ni hotela dati nobenih uradnih zagotovil.

Kljub temu je premirje prineslo nekaj olajšanja, hkrati pa je bil to čas za intenzivnejše pogovore v politiki in diplomaciji. V Pragi se je končala izredna seja Konference o evropski varnosti in sodelovanju.

Sprejeli so sklep, da bodo v Jugoslavijo poslali skupino strokovnjakov za pomoč pri pogajanjih o mirni rešitvi krize. Načelnik generalštaba JLA Blagoje Adić je v Beogradu zelo odločno spregovoril 150 visokim oficirjem JLA. Dejal je: »JLA je v vojni, ki so jo vsilili secesionisti v Sloveniji in na Hrvaškem, da so razmere zelo dramatične in težje od tistih iz leta 1941 ...«.

Načelnik generalštaba JLA je Anteja Markovića oziroma Zvezni izvršni svet obtožil, da se je z Zahodom in ZDA tajno dogovoril za razbijanje Jugoslavije ter da so mobilizirane enote v Srbiji visoko motivirane in pripravljene na vse.

Z železniške postaje v Ljubljani bi moral odpeljati vlak s 500-timi zajetimi vojaki JLA, kot so se predstavniki Rdečega križa Slovenije dogovorili s predstavniki republiškega in jugoslovanskega Rdečega križa. Žal do realizacije dogovora ni prišlo, ker je bil vlak v Zagorju miniran. Vojake so odpeljali na Gospodarsko razstavišče v Ljubljani, kamor so jih prišli iskat starši in drugi sorodniki.³⁵

³⁴ Prav tam. Str. 1343–1344.

³⁵ Prav tam. Str. 1343–1344.

5.1.12 SOBOTA, 6. JULIJ 1991

Noč je bila mirna. JLA je bila večinoma v vojašnicah, vendar vkopana in na položajih. V Slovenijo so še vedno prihajali starši iz drugih republik, ki so iskali in obiskovali svoje sinove. V JLA je bilo približno 3000 slovenskih fantov, njihov položaj pa je bil zaskrbljujoč. Dopoldan je bila v Ljubljani razširjena seja Predsedstva RS, na kateri sta bila tudi člana Zveznega predsedstva dr. Vasil Tupurkovski in Bogić Bogičević.

To niso bila pogajanja, temveč le pojasnjevanje ultimata Predsedstva SFRJ. Istega dne zvečer je na beograjski televiziji nastopil obrambni minister Jugoslavije Veljko Kadijević. V čustvenem nagovoru je nanizal veliko hudih obtožb na račun Slovencev in očitkov, vendar je hkrati zelo jasno povedal, da lahko spore rešijo le s političnimi sredstvi. Kljub vsemu je bil bolj umirjen kot dan prej načelnik generalštaba Blagoje Adić.

Slobodan Milošević v televizijskem nagovoru sporoči, da je pravica Slovenije miroljubna razdružitev.³⁶

5.1.13 NEDELJA 7. JULIJ 1991

Na Brionih se pod vodstvom delegacije Evropske skupnosti, ki jo sestavljajo zunanji ministri Nizozemske, Luksemburga in Portugalske, sestanejo delegacije Slovenije, Hrvaške in Jugoslavije. Slovensko delegacijo sestavljajo predsednik predsedstva Milan Kučan, premier Lojze Peterle, predsednik slovenske skupščine dr. France Bučar, zunanji minister dr. Dimitrij Rupel in slovenski predstavnik v jugoslovanskem predsedstvu dr. Janez Drnovšek.

Po dolgotrajnih pogajanjih je sprejeta Brionska deklaracija, ki določa trimesečno obdobje moratorija na izvajanje slovenskega osamosvajanja. V deklaraciji pogajalci med drugimi zapišejo, da novi položaj v Jugoslaviji zahteva neposreden nadzor in pogovore med nasprotujočimi si stranmi. Pogovori se morajo začeti hitro, najkasneje do 1. Avgusta 1991. Pogoditi se je potrebno o vseh vidikih prihodnosti Jugoslavije, ne da bi postavljali pogoje. Kolektivno predstavo mora vzpostaviti popolno avtoriteto in izpolnjevati svojo politično in ustavno vlogo, še posebej do zvezne vojaške sile JLA. Vse strani se bodo vzdržale enostranskih akcij, še posebej uporabe sile.

³⁶ Prav tam. Str. 1343–1344.

K deklaraciji sta bila sprejeta še dva aneksa. Prvi ureja režim na meji, carino, nadzor nad zračim prometom, nadzor na mejah in določila, ki urejajo prekinitev ognja. V drugem so zapisane smernice za delo opazovalske misije v Jugoslaviji.³⁷

5.1.14 SREDA 10. JULIJ 1991

Skupščina RS na skupnem zasedanju vseh zborov sprejme Brionsko deklaracijo.³⁸

5.1.15 ČETRTEK 18. JULIJ 1991

Na sestanku kolektivnega predsedstva Jugoslavije dr. Janez Drnovšek predlaga umik celotne vojske JLA s slovenskega ozemlja v obdobju treh mesecev in izpustitev slovenskih fantov, ki so jih zadrževali v vojašnicah.³⁹

5.1.16 TOREK 8. OKTOBER 1991

Obvelja mednarodna rzsodba, da je Jugoslavija razpadla, saj do takrat ni bilo novega sporazuma med Slovenijo in Jugoslavijo.⁴⁰

5.1.17 SOBOTA 26. OKTOBER 1991

Odhod zadnjega vojaka JLA iz koprškega pristanišča.⁴¹

³⁷ Prebilič Vladimir in drugi. 2008. Osamosvojitve Slovenije. Ljubljana. ZZŠ. Str. 111.

³⁸ Prav tam. Str. 111.

³⁹ Prav tam. Str. 111.

⁴⁰ Prav tam. Str. 111.

⁴¹ Prav tam. Str. 111.

6 KONEC VOJNE

Po končani desetdnevni vojni so se na Brionih sestali predstavniki Slovenije, SFRJ in Evropske skupnosti. To se je dogajalo sedmega julija 1991. Sprejeta je bila Brionska deklaracija, s katero je bil uveden trimesečni moratorij za slovensko osamosvajanje. Slovenska vojska in policija sta kljub temu ohranili popolno pripravljenost na slovenskem ozemlju. Predsedstvo SFRJ je 18. julija 1991 sprejelo sklep, da se mora JLA umakniti iz ozemlja Slovenije. Priprave na umik so se začele takoj, saj se je v petdesetih letih nabralo veliko tehnične in vojaške opreme. Zadnji vojaki so Slovenijo zapustili iz koprskega pristanišča v noči iz 25. na 26. oktober 1991.

Podatki, ki jih je 7. julija 1991 zbral Rdeči križ Slovenije:

Tabela 1: Podatki o ljudeh ob koncu vojne

Podatki o osebah: / Katere osebe so bile	JLA	TO	Civilisti	Miličniki	Tujci oz. turisti
Ujete:	2450	0	3	131	0
Ranjene:	163	89	38	220	1
Mrtve:	39	4	5	4	10
Skupaj:	2652	93	46	355	11

7 PRIZNANJE SLOVENIJE KOT SAMOSTOJNE DRŽAVE

Slovenijo je kot samostojno državo prva priznala Hrvaška in še nekatere druge države, ki so izšle iz nekdanje Sovjetske zveze.

19. decembra 1991 so nas še priznale Nemčija, Islandija in Švedska.

13. januarja 1992 je Slovenijo priznal Vatikan, 7. aprila 1992 nas je priznala ZDA. 22. maja istega leta pa je Slovenija postala članica Združenih narodov (OZN).

OZN največ pozornosti usmerja na vprašanja človekovih pravic, mednarodnega prava, podnebnih sprememb in trajnostnega razvoja, zelo pa se posveča tudi ohranjanju mednarodnega miru in varnosti. Dejavna je tudi v specializiranih agencijah in funkcionalnih komisijah OZN.

Sloveniji so bile najbolj naklonjene države Nemčija, Avstrija in Vatikan, skratka tiste, ki so imele dober vpogled v slovenske razmere. Samostojna in mednarodno priznana slovenska država je največji dosežek Slovencev v vsej zgodovini, ki so zaupali vase in izkoristili ugodne mednarodne razmere.



Slika 9: Zastava Združenih narodov

8 OSAMOSVOJITVENA VOJNA SLOVENIJE NA CELJSKEM IN ORGANIZIRANOST TO

Za podrobnejši prikaz dogajanja na Celjskem v času osamosvojitvene vojne je potrebno predstaviti območje delovanja 8. PŠTO (v nadaljevanju pokrajinskega štaba TO) in poveljnike Območnih štabov TO.

8. pokrajinski štab je bil pokrajinski štab, zadolžen za Zahodnoštajersko pokrajino, sprva Teritorialne obrambe Republike Slovenije, nato pa Slovenske vojske, ki je bil aktiven med slovensko osamosvojitveno vojno.

V oktobru je bila v TO Slovenije izvršena reorganizacija, tako po kadrovski zasedbi štabov TO, kot tudi v določitvi območja delovanja posameznih poveljstev. Aktivnih pokrajinskih poveljstev je bilo 13. Na novo je bilo formiranih 8 pokrajinskih poveljstev.

Tako sta 8. pokrajinskemu poveljstvu, s sedežem v Celju, bila dodana Posavsko pokrajinsko poveljstvo in Koroško pokrajinsko poveljstvo.

Organiziranost TO na Celjskem:

- Poveljstvo 8. PŠTO – nadrejeno poveljstvo spodaj naštetim območnim štabom s sedežem v Celju

Poveljnik: Viktor Krajnc

Načelnik štaba: Štefan Šemrov

- 81. območni štab TO za Celjsko območje s sedežem v Žalcu

Poveljnik – Adi Vidmajer

Načelnik štaba – Emil Pižorn

- 83. območni štab TO za Koroško območje s sedežem v Slovenj Gradcu

Poveljnik: Viktor Jeromelj

Načelnik štaba: Ožbalt Fajmut

- 85. območni štab TO za Konjiško – Kozjansko območje s sedežem v Slovenskih Konjicah

Poveljnik: Anton Kolar

Načelnik štaba: Boris Lojen

- 87. območni štab TO za območje Zasavja s sedežem v Trbovljah

Poveljnik: Matjaž Piškur

Načelnik štaba: Ivo Vučetič

- 89. območni štab TO za Velenjsko – Savinjsko območje s sedežem v Velenju

Poveljnik: Jože Prislan

Načelnik štaba: Franc Vouk.⁴²

⁴² Mikulič Albin. 2005. Upornik z razlogom. Manevske Strukture Narodne zaščite. Ljubljana. Str. 91–95.

8.1 STANJE PO PEKRSKIH DOGODKIH

Pekrski dogodki so pokazali, da Slovenije ne bo mogoče osamosvojiti brez uporabe sile in orožja. Po teh dogodkih je bilo na Celjskem območju povečana intenzivnost TO. Izvršena je bila mobilizacija nekaterih enot s 1.277 pripadniki TO. Potrebno je bilo zavarovati pomembne objekte po vseh občinah in vse oddajnike v pokrajini. Poveljnik 8. PŠTO je stopil v stik z upravnimi organi občin. Z njimi se je dogovoril o delovanju Civilne zaščite pri postavljanju cestnih blokad in blokad na letališčih. Prav tako se potekali dogovori okrog izključitev vode, elektrike in ostalih napeljav v vojašnice na tem območju.

Najpomembnejše aktivnosti na celjskem območju tik pred vojno:

- Izdelava načrta JEZERO, ki je pomenil organiziranje in delovanje sprejemnih centrov za prebegle vojaške obveznike in druge iz JLA. Na pokrajini so bili organizirani štiri takšni centri (v Celju – zapori, Domu borcev v Dobrovljah, opuščeni OŠ v vasi Tirna v Zasavju in na postaji milice v Slovenj Gradcu).
- Oblikovanje in formiranje enot za posebne namene.
- Izvedba ukaza s strani RŠTO o premeščanju vseh enot, ki so na usposabljanju v rajonih blizu meje oziroma v bližini pomembnejših stražarnic, predvsem na Koroškem in na območju Solčave.
- Pripadniki enot na usposabljanju so pričeli samovoljno snemati peterokrake s svojih kap in nameščati simbole SV.
- Milica se je v tem obdobju angažirala pri zavarovanju vseh prebeglih oficirjev JLA.

43

⁴³ Krajnc Viktor. 2001. Izpolnjena pričakovanja. Celje. Stran. 30

8.2 ČETRTEK 27. JUNIJ 1991 – 1. DAN VOJNE

Ob tretji uri zjutraj je bil poveljnik 8. PŠTO od dežurnega častnika obveščen o pričetku agresije JLA na Slovenijo. Takoj je bila aktivirana operativna skupina PŠTO, ki je imela nalogo izdelati pripravljalne ukaze za enote in mobilizirati dodatne enotne TO.

Ožje vodstvo pokrajinske koordinacije je imelo ob peti uri zjutraj sestanek s predstavniki policije in civilne obrambe. Pregledane so bile določene naloge, ki so jih pripadniki TO že izvajali, ampak so jih zaradi izostritve razmer povečali. Predvsem so varovali ključne objekte, blokade vojašnice in postavitve ovir na pomembnih cestnih povezavah.⁴⁴

8.2.1 PRVE RESNE VOJAŠKE AKTIVNOSTI

Prvi dan so se pričele prve resne vojaške aktivnosti na območju 8. PŠTO. Enote TO na Koroškem in v Solčavi so odšle v rajone neposredno pred mejnimi prehodi z nalogo, da jih prevzamejo.

Enote TO na Kozjanskem so zavarovale širše območje mejnega pasu ob reki Sotli in meji s Hrvaško.

Enote na Celjskem in v Zasavju so zavarovale pomembne objekte, obkolile skladišča in objekte JLA, sodelovale so z organi Civilne obrambe pri postavitvi in varovanju blokad na cestnih komunikacijah. V Celju so pripadniki TO zavarovali oddajnike na Svetini in Golovcu ter pomembne objekte v mestu, zlasti PTT, ŽTP, Elektro, Carino in skladišče Petrola. Obkoljena je bila vojašnica JLA v Celju, skladišče v Bežigradu, Bukovžlaku in Šmarjeti. Teritorialci iz Žalca so uspešno izvedli obkolitev skladišča streliva in orožja Zaloška Gorica.

PEM (v nadaljevanju Posebna enota milice) za Koroško, ki je bila že nekaj dni prisotna v neposredni bližini mejnega prehoda Vič in se je pogajala s pripadniki JA na bližnji karavli, je zasedla prehod.

Uspešna akcija TO je bila že prvi dan vojne na Koroškem. Pripadniki TO v Dravogradu so brez odpora zajeli trinajst zveznih policistov, ki so prileteli s helikopterjem z namenom, da zavarujejo mejne prehode. Enemu je uspelo pobegniti v vojašnico Bukovje, ostali so bili odpeljani v zbirni center pri Trbovljah.⁴⁵

⁴⁴ Prav tam.stran. 48.

⁴⁵ Prav tam.Stran.49.

8.2.2 MEJNI PREHOD VIČ

Na mejni prehod Vič je bila poslana PEM iz Slovenj Gradca s poveljnikom Markom Pogorevcem. Vojaki JLA so že pred začetkom osamosvojitvene vojne zavzeli položaje ob mejnem prehodu. Na dan osamosvojitve je oficir JLA, kapetan Cvetanović, na mejnem prehodu postavil PEM ultimatum, da se naj enote milice umaknejo. Njegovim zahtevam ni bilo ugodeno.

Naslednji dan, prvi dan vojne, je Cvetanović prišel preveriti, ali se je stanje spremenilo. Zanimal ga je kamion, ki je ponoči pripeljal iz Avstrije. Miličniki so mu povedali, da so dobili protioklepna sredstva od avstrijskih kolegov. Kot edino protioklepno sredstvo na MP so mu ga tudi pokazali. Kapetana je pričelo skrbeti in postalo ga je strah. Prav tako je več dni MP preletaval helikopter, za katerega so kapetanu Cvetanoviću miličniki povedali, da jim avstrijski kolegi javljajo položaje, ki jih je zavzel s svojo vojsko. Po vseh teh izjavah je kapetan Cvetanović umaknil vojsko iz okolice MP v stražarnico JLA kjer se je kasneje tudi brez izstreljenega naboja predal.⁴⁶

⁴⁶ Prav tam Stran. 54

8.2.3 MEJNI PREHOD PAVLIČEVO SEDLO

Mejni prehod Pavličevo sedlo je bil zaseden prvi s strani TO. Omogočena je bila prva svobodna povezava s tujino. Zasedbo mejnega prehoda je vodil kapetan Viktor Knaus, ki je s svojim moštvom stanje na stražarnici že dalj časa opazoval. Vodja nekdanje karavle JA je bil komandir Luković, ki je bil znan kot odločen vojak. Del meje z Avstrijo je bil že nekaj časa pod nadzorom TO, zato niso bila potrebna pogajanja med kapetanom Knausom in komandirjem Lukovićem, ki se je po kratkih pogajanjih z vojaki predal brez izstreljenega strela.⁴⁷



Slika 10: Mejni prehod Pavličevo sedlo

8.3 PETEK, 28. JUNIJ 1991 – 2. DAN VOJNE 1991

Drugi dan vojne na Celjskem je zaznamovalo več dogodkov. Začelo se je z blokado Celjske vojašnice, nadaljevalo pa z dogodki na Holmcu. Temu pa je sledila zaustavitev kolon JA pred Dravogradom. Začelo pa se je tudi obstreljevanje vojašnice Bukovje in odvzem orožja TO v Bukovžlaku.⁴⁸

⁴⁷ Prav tam Stran. 54

⁴⁸ Prav tam. Stran 56

8.3.1 BLOKADA VOJAŠNICE CELJE

Enote TO so blokirale vojašnico Celje. Blokada je bila postavljena s kamioni, ki so blokirali vsa dostopna mesta, enote TO so tudi izvajale 360 stopinjsko varovanje. Nikola Poznan, ki je bil takratni podpolkovnik je prevzel mesto poveljnika v vojašnici Celje. Z njim je v kontakt, Viktor Kranjc, ki je bil poveljnik PŠTO.

Pogovori so potekali okrog predaje orožja TO, ki je bilo skladiščeno v objektih TO v Bukovžlaku, pozneje še o možnostih prestopa in predaje pripadnikov JA. Po dokončni postavitvi blokade vojašnice je sledil odklop elektrike, vode in telefonske povezave. Po okoliških stavbah so bile postavljene opazovalnice TO z nalogo, da opazujejo premike v vojašnici.⁴⁹



Slika 11: Vojašnica Celje

⁴⁹ Prav tam. Stran.68

8.3.2 HOLMEC

Spopad med enotami milice na mejnem prehodu Holmec in pripadniki JLA je bil neizbežen, saj je imela zvezna oblast namen zavzeti in zapreti mejne prehode, ki so jih zavzeli pripadniki zvezne milice ob podpori JLA oziroma posadk v stražnicah.

Razmere na vseh mejnih prehodih so se začele postopoma zaostrovaniti. V stražnici Holmec naj ne bi bilo več kakor 40 vojakov, a junija 1991 ni bilo tako. Enota je bila dodatno dopolnjena s pripadniki iz Celja, ki so bili pod vodstvom poročnika Selmana na podčastniškem usposabljanju. 25. junija 1991 je bilo v stražnici Holmec 62 pripadnikov JLA, od tega dva častnika, dva podčastnika in 58 vojakov. Dodatni vojaki so v času usposabljanja okoli stražnice izkopal zaklonišča in izvedli maskiranje posameznih položajev. Ob 9.30 uri je odšel slovenski carinik na avstrijsko stran meje, da bi se z avstrijskimi kolegi dogovoril za organiziranje skupnega piknika. Kmalu se je vrnil z informacijo kolegov iz Avstrije, da naj bi JLA v popoldanskih urah napadla mejni prehod. Takoj so o tem obvestili poveljstvo v Slovenj Gradcu in štab TO. Okoli 12. ure sta dva vojaka na položaj začela postavljati mitraljezna topa in ju usmerila v poslopje mejnega prehoda Holmec. Ostali vojaki so nadaljevali z obkoljevanjem mejnega prehoda, pri čemer so zavzeli pomembne položaje v okolici in proti miličnikom usmerili svoje puške.

Poveljstvi 5. armadnega območja in vojašnice Bukovje sta na mejni prehod Holmec poslali ukaza, ki sta zahtevala, da morajo pripadniki milice na mejnem prehodu v petnajstih minutah po izreku ultimata zapustiti mejni prehod. Če se to ne bo zgodilo, bodo sledili opozorilni strelji iz avtomatskega orožja ter strel iz topa JLA. JE predvidevala, da so to zadostni ukrepi, s katerimi bo zlomila moralo miličnikov in jih prisilila k umiku. Ukaz je izrecno omejeval streljanje v žive cilje in tovrstno ravnanje pogojeval z uporabo mitraljeze.

Okoli 15. ure je v bližini stražnice Holmec pristal vojaški helikopter, s poveljnikom čete obmejnega bataljona, poročnikom Dragičem in polkovnikom Stanevskim, iz korpusnega štaba JLA v Mariboru. Prinesel je kopijo ukaza. Starešine JLA so se po ogledu območja mejnega prehoda Holmec odločili za zavzetje bojnih položajev, pri čemer so obkolili mejni prehod. Podatkov o nameri JLA pripadniki slovenske milice niso imeli, zato je bil njihov položaj skrajno nezavidljiv. Deloma je napetost med miličniki sprostila novica o zagotovljeni dodatni podpori TO. TO naj bi izvedla široko obkolitev vseh položajev JLA ter v primeru napada na mejni prehod izvedla napad iz za hrbta. V skladu s predvidenimi postopki JLA je pozno popoldne mejni prehod obiskal poveljnik stražnice Šabić v spremstvu treh vojakov, vsi so bili v polni bojni opremi. Ustavili so se pri tabli, ki je označevala začetek mejnega pasu in začeli pogovor s poveljnikom miličnikov na mejnem prehodu. Predstavniki JLA so miličnikom na mejnem prehodu postavili ultimat o odhodu.

Poveljnik milice, gospod Praper, je sporočil pravkar postavljeni ultimat na sedež Uprave za notranje zadeve v Slovenj Gradec. Vodstvo se je brez večjega posvetovanja odločilo, da mora posadka mejnega prehoda Holmec vztrajati na položajih. Takrat je bila aktivirana tudi TO, ki je začela z izvajanjem širše obkolitve, s katero bi JLA obkolili. V pogovoru je

načelnik inšpektorata milice Slovenj Gradec, Mirko Kokol, predlagal zavlačevanje s pogajanji, s čimer bi lahko pripadniki TO zasedli bojne položaje, preden bi prišlo do spopadov. A to ni bilo več mogoče.

Ob 17.47 so vojaki JLA izstrelili dva opozorilna strela v nadstrešek mejnega objekta, minuto za tem pa so že rafalno streljali v streho mejnega objekta in izobešeno slovensko zastavo. Miličniki, ki jih je bilo na mejnem prehodu 15, so pripravili orožje in zasedli svoje predhodno izbrane položaje. A streljanja ni bilo. Prvi razlog je bil, da za ognjeno delovanje ni bilo ukaza, oziroma JLA ni neposredno streljala na miličnike. Drugi razlog je bil, da so bile količine orožja in streliva omejene. Streljanju iz lahkega pehotnega orožja sta sledila strela iz topa. Prvi strel je bil usmerjen preko strehe mejnega objekta, drugi je zadel hrast v neposredni bližini mejnega prehoda. Po zadnjem topovskem strelu je nastopila tišina. Pripadniki JLA so želeli demonstrirati svojo ognjeno moč, kar jim je nedvomno uspelo, ni pa jim uspelo doseči zastavljenega cilja, s psihološkim pritiskom in posrednim bojnim delovanjem prisiliti miličnike k umiku. To je bilo veliko presenečenje za pripadnike JLA, zaradi katerega se spopadi niso nadaljevali. Razlogi, da JLA ni več streljala po položajih miličnikov na mejnem prehodu, so bile aktivnosti TO, ki je začela izvajati z obkoljevanjem stražnice, položajev JLA in mejnega prehoda Holmec.

Namen pripadnikov TO je bil opozoriti na njihovo prisotnost in koncentrirani ogenj pripadnikov JLA na mejni prehod. Za uporabo orožja ukaz ni bil izdan.

Enota TO se je postopoma spustila po cesti proti zgradbi mejnega prehoda, ko se je najprej zaslišal poziv k umiku. Takoj za tem so pripadniki JLA odprli gost ogenj. Enota se je hitro umaknila v zaklon za železniško progo, vendar niso odgovorili z ognjem. Po polurnem obstreljevanju so izvedli umik ter se okoli 18.30 vrnili na izhodišče, na položaje pri kmetu Kralju. Čeprav do medsebojnega spopada med TO in JLA ni prišlo, je bil cilj dosežen. Pripadniki JLA so opazili prisotnost enot TO in njihovo pripravljenost na spopad, če bi to bilo potrebno.

Vzporedno so potekale številne aktivnosti miličnikov. Takoj, ko je Uprava za notranje zadeve v Slovenj Gradcu prejela sporočilo poveljnika mejnega prehoda Holmec o izdanem ultimatu, je vodstvo milice izdalo ukaz o dodatni mobilizaciji in oblikovanju enote, ki bi priskočila na pomoč na Holmcu. Za nalogo je bil določen Zlatko Halilovič, ki je v nekaj urah sestavil enoto 62-tih miličnikov s postaj milice Slovenj Gradec, Ravne na Koroškem in miličniških oddelkov Mežica in Črna. Z vso bojno opremo je enota izvedla premik v bližino Holmca Zbirno mesto je bilo pri penzionu Poljana. Ob 21. uri sta se v penzionu Poljana srečala oba koordinatorja, koordinator za miličnike, Zlatko Halilovič, in koordinator za enote TO, Maksimiljan Gorenšek. Uskladila sta podatke in osnovne načrte. Zaradi kroničnega pomanjkanja zvez v strukturah TO, zvez niso imele niti enote niti štabi, sta se dogovorila za sodelovanje. Miličniki so v omejenem obsegu zagotovili zveze za štab TO, člani so komunicirali s 83. OŠTO po klasični telefonski liniji kmeta Kralja.

Poveljnik PŠTO Celje, Viktor Kranjc, je predal Gorenšku ukaz, da morajo enote TO do 4. ure zjutraj zasedi položaje in napasti stražarnico JLA. Pripadniki TO še niso zavzeli

ustreznih položajev, zato se je akcija nekoliko zavlekla. Ob 5.30 uri je JLA pričela z napadom na mejni prehod, kar je privedlo do srditega spopada. Zaradi uporabe topa je v prostorih mejnega prehoda prišlo do požara, zato so se morali miličniki umakniti. Spopad se je končal šele ob 10. 50 uri, ko se je večina pripadnikov JLA predala. V spopadu sta padla dva policista in trije vojaki JLA, 91 pa je bilo zajetih.⁵⁰

8.3.3 KOLONA V DRAVOGRADU

Oklepno-mehanizirana kolona JLA je iz Maribora odšla proti Dravogradu z nalogo, naj zasede mejna prehoda Vič in Holmec. Na več krajih so bile postavljene zapore, več jih je bilo le simboličnih, vendar je kolona JLA je vse te zapore obšla. Cestne zapore so bile po nalogu milice postavljene v krajih Brezno, Radlje ob Dravi in na Mučki Dobravi. Zapore niso bile postavljene pod nadzorom, JLA jih je zlahka premagala. Boj s kolonami se je začel 28. junija ob 2.30 ponoči. TO iz Mislinje je začela pogajanja že zgodaj zjutraj, vendar se poveljnik kolone Filipovič ni imel namena predati, zato se je obstreljevanje nadaljevalo. Poveljnik kolone je zahteval pogajanja z Viktorjem Kranjcem. Sestala sta se ob 9.40 uri, a pogajanja niso bila uspešna. Zvečer so dobili ukaz prekinitve ofenzivnega delovanja proti JLA. Enota iz Velenja je s 120-timi vojaki odšla v Dravograd in se postavila v bran. Prvi poskus preboja kolone so prestregli z izstrelkom v cisterno goriva. Okoli desete ure so začeli z odločnim napadom z namenom, da zasedejo njihove položaje in jih preženejo nazaj v vojašnico. Izstrelili so dve granati, kar je zadostovalo za zasedbo položajev in umik. Po umiku je TO dobila nalogo zavarovanja objektov.⁵¹

8.3.4 OROŽJE TO IZ SKLADIŠČA V BUKOVŽLAKU

S komandirjem celjske vojašnice, Nikolo Poznanom, se je pogajal Viktor Kranjec, poveljnik PŠTO, za odvzem orožja. Po pogajanjih je dobil dovoljenje odvzema. Pripravljeno je imel četo za napad na Bukovžlak in načrtovan grob odvzem orožja. Vse enote so bile že v pripravljenosti, ko jim je poveljnik PŠTO sporočil, da bo odvzem orožja miren. TO je iz Bukovžlaka odpeljala šestindvajset kamionov orožja in vojaške opreme.⁵²

⁵⁰ Prebilič Vladimir. Mejni prehod Holmec. Referat na seminarju o Osamosvojitvi Slovenije za učitelje v Podčetrtku, marca 2010.

⁵¹ Krajnc Viktor. 2001. Izpolnjena pričakovanja. Celje. Stran. 64

⁵² Prav tam. Stran. 68

8.4 3. DAN – SOBOTA, 29. JUNIJ 1991

V prvem dnevu premirja so tuhtali o prevozu helikopterja na varnejšo mesto na Dolenjskem. Soglasno so se odločili in za dalj časa skrili helikopter na domačiji Žohar. Od republiške koordinacije so prejeli informacijo o pogajanjih v Zagrebu med vlado SFRJ, predstavnikov Evropske unije in delegacijo Slovenije. Bilo je izraženo odločno stališče, da ne odstopajo od samostojnosti. Zasežene so bile stražarnice in mejni prehodi Reht, Holmec, Belšak, Vič, Pavličevo sedlo, Koprivna in Košenjak. Zajetih je bilo okoli 156 starešin in vojakov.

Načrtovan je bil razgovor o zdravstveni oskrbi s komandantom celjske vojašnice, vendar so izvedeli, da je dogovor propadel, ker je bil komandant zamenjan zaradi pomoči pri odvzemu orožja v Bukovžlaku.

Ukvarjati so se pričeli s prvim vojnim plenom ob zavzetju stražarnic. V večernih urah je diverzantski vod TO iz Laškega zajel skladišče JLA v Pečovniku, kjer se je predalo 9 vojakov in 2 oficirja.

8.4.1 PREBEG HELIKOPTERJA GAZELA

Pilot in kopilot vojaškega helikopterja Gazela sta se v vojašnici Maribor odločila, da bosta skupaj z zračnim plovilom prestopila v vrste teritorialne obrambe. Po razmisleku sta skovala načrt o tem, kako prestop izpeljati. Pod pretvezo poizvedovanja na območju Maribora in okolice sta z nizkim poletom v območju Pohorja nadaljevala let proti Goltem. Informacija o helikopterju, ki naj bi pristal na Golteh, je begala TO. Mislili so, da gre za desant, padalski napad, zaradi česar so izdali ustrezna navodila o morebitnem napadu. Kasneje se je izkazalo, da gre za prestop na stran TO. Poveljstvom TO je bilo na tem območju prepovedano streljati na helikopter, čeprav so bile enote v pripravljenosti. Helikopter je pristal na Smrekovcu. Pripadniki TO so našli lokacijo, kjer je bil v razstavljenem stanju in skladiščen na kmetiji Žohar v Zavodnjah. Pilota in kopilota so pripadniki zaradi varnosti pred obveščevalci JLA skrivali na širšem območju Pohorja.⁵³

⁵³ http://www.veterani-sostanj.si/index.php?option=com_content&view=article&id=109&Itemid=99

8.4.2 ZAVZETJE SKLADIŠČA JLA PEČOVNIK

Diverzantska enota TO je dobila ukaz o zavzetju skladišča minsko eksplozivnih sredstev Pečovnik, s katerim je upravljala JLA. Skladišče je skoraj pozabljeno. Nahajalo se je v skriti soteski ob cesti iz Celja proti Celjski koči. Za poveljujočega diverzantske enote je bil določen Božo Majcen, za odgovorno osebo za zavzetje objekta pa Matjaž Piškur. Informacija poveljstva je bila, da skladišče varuje deset vojakov JLA. Enota se je iz Laškega pripeljala okrog 18. ure in se peš napotila proti skladišču Pečovnik. Na poti sta se jim pridružila še dva pripadnika TO, ki sta bila oborožena z lovskima puškama. V bližini skladišča je poveljujoči določil izvidnico, ki je pri opazovanju skladišča poročala o enem opaženem vojaku JLA v stražarnici. Poveljujoči se je odločil, da bodo skladišče poskušali zavzeti s pogovorom s poveljujočim skladišča. Pripadnik TO je po nesreči odvrigel megafon in s tem opozoril na prisotnost, zato so opozorili JLA s streli po strehah objekta. Poveljnik JLA je zaradi strahu takoj pozval Boža Majcena k pogovoru in objekt je bil predan v roke TO brez žrtev.

8.5 4. DAN – NEDELJA, 30. JUNIJ 1991

Nočna izredna seja republiške skupščine se je končala v zgodnjih jutranjih urah, s sklepom, da se reševanje krize nadaljuje po mirnih poteh.

Alarm za napad zračnih sil na območju Celja je potekal okoli 9.15 ure, zato je bil štab z načelnikom poslan v zaklonišče. Do zračnega napada ni prišlo.

Isti dan sta se predali stražnici Podpeca in Brezovica, z več kot petdesetimi vojaki. Organizirati so morali nov zbirni center v Šmartnem ob Paki.

Poveljnik PŠTO je sklical tiskovno konferenco za lokalne medije. Poveljnik Območnega Štaba TO v Žalcu je dobil informacijo o možnosti mirne predaje skladišča Zaloška Gorica. Poveljnik skladišča je izrazil željo oziroma zahtevo, na kakšen način je pripravljen mirno predati skladišče, saj je bila v tem skladišču velika količina streliva in minsko eksplozivnih sredstev. Iz vojašnice v Celju je prišla informacija, da so prejšnjega poveljnika Nikolo Poznana po vsej verjetnosti likvidirali in na njegovo mesto naj bi bil postavljen novi oficir srbskega rodu. Do zamenjave bi naj prišlo zaradi sodelovanja prejšnjega poveljnika z TO in predaje orožja v skladišču Bukovžlak.

Iz Koroške so sporočili, da je bilo zavzetih vseh 15 karav, stražarnic JLA, zato ima TO pod nadzorom več kot 130 km meje z Avstrijo.

8.5.1 STANJE OBOROŽITVE IN OPREME

V Zahodno štajerski pokrajini je bilo do četrtega dne osamosvojitvene vojne mobiliziranih 8.691 teritorialcev. Problemi so nastali pri opremljanju enot z novimi oblekami TO. Novo vpoklicani vojaki so imeli še zmeraj obleko olivno zelene barve, ki je bila enaka obleki JLA, potreba se je pojavila pri težki oborožitvi, medtem ko je bilo lahkega strelnega orožja dovolj. Iz Ljubljane je bila dobavljena oprema za pripadnike TO, štiri nova motorna vozila, nekaj novih maskirnih uniform TO, večje število oznak TO, narokavniki in kokarde za na kape.⁵⁴

⁵⁴ Krajnc Viktor. 2001. Izpolnjena pričakovanja. Celje. Stran. 78

8.6 5. DAN – PONEDELJEK, 1. JULIJ 1991

Poveljnik vojašnice v Celju, podpolkovnik Luka R. Lukič, je grozil, da naj se enote TO in blokade okoli vojašnice takoj umaknejo, drugače bo vse dvignil v zrak. Delovanje JLA se je povečalo, kar se je opazilo po obsežnejših premikih JLA na relaciji Maribor – Rimske Toplice. Bilo je več preletov helikopterjev JLA z oznako Rdečega križa. Helikopterji so pod pretvezo Rdečega križa v enote JLA dostavljali strelivo, vojake, hrano in vodo. Zaradi možnosti uresničitve grožnje je Civilna zaščita dobila nalogo, da izseli prebivalce iz hiš v okolici vojašnice. Vsi objekti na območju Celja, ki še niso bili predani TO, so bili obkoljeni in blokirani, tako skladišče v Šmarjeti, skladišče Zaloška Gorica, skladišče Bežigrad in vojašnica Celje.⁵⁵

8.6.1 PREDAJA SKLADIŠČA JLA V ZALOŠKI GORICI

Skladišče JLA v Zaloški Gorici pri Celju je bilo eno izmed največjih skladišč v okviru 31. korpusa na Štajerskem. V skladišču se je nahajalo ogromno minsko-eksplozivnih sredstev, orožja in streliva večjega kalibra. Načrt za zasedbo tega skladišča je bil narejen že v predhodnih pripravah. Prvi dan vojne so se pričele neposredne priprave za napad in prevzem skladišča, ki ga je pripravljalo območno poveljstvo TO za Celjsko regijo s sedežem v Žalcu, pod poveljstvom Adija Vidmajerja.

Zaradi pomanjkanja obveščevalnih podatkov in suma, da je skladišče varovano s protipehotnimi minami, se je poveljstvo odločilo, da bo najprej poskušalo skladišče zavzeti s pogajanjem. Poveljujoči JLA poročnik, Isem Šahini, je na pogajanjih povedal, da se ne misli predati, a je pripravljen izpustiti edinega slovenskega vojaka na kompleksu skladišča Zaloška Gorica. Pogajanja so potekala več dni. Prišlo je do neljubega dogodka, ko je patrolja JLA ob obhodu območja prišla v naselje Lopata. Poročnika Šahinija je odgovorni TO, Damjan Kos, opozoril na morebitne posledice nesodelovanja in na možnost oboroženega spopada. Poročnika so ponovno pozvali k predaji skladišča in ga obvestili o tem, da je skladišče obkoljeno. Po nekajurnem razmisleku se je poročnik Šahini soglašal s predajo, a pod pogojem, da se vojaki JLA po predaji vrnejo domov, medtem ko se njemu in očetu dovoli odhod iz države. Sledilo je zavzetje objektov, medtem ko so vojake odpeljali v zbirni center. Pregledali in zavarovali so skladišča. Poročnik je bil prepeljan na UNZ Celje, kjer so ga imeli do večernih ur priprtega. Na PŠTO so mu omogočili srečanje z očetom, v nočnih urah pa mu je bil omogočen varen prehod čez mejo v Avstrijo.⁵⁶

⁵⁵ Prav tam. Stran. 80

⁵⁶ Prav tam.

8.7 6. DAN, TOREK, 2. JULIJ

Dan se je začel s popolnim agresorskim napadom. Zgodaj zjutraj so letala JLA raketirala položaje TO na Dolenjskem, kasneje pa še oddajnike po vsej Sloveniji. Po jutranjih preletih letal se je pričela živahna aktivnost vojakov na vseh območjih. V območju Celja so potekali tajni telefonski pogovori med Podlesnikom in Lukićem, vendar brez uspeha. Pobuda TO za predajo so podali oficirju JLA iz zbirnega centra. Kasneje so to iniciativo izkoristili pri javnem pozivanju k predaji. V Dravogradu je ob 15. uri letalo napadlo most. Izdali so ukaz za napad na kolono in kasarno. Obojestransko obstreljevanje je trajalo do večera, zato so v TO izdali ukaz za napad na celjsko kasarno. Pozvali so jih tudi k predaji, a žal brez uspeha. Napad na kasarno naj bi se pričel okoli 18. ure, ko so na celjskem območju izselili večino civilnega prebivalstva.

Poveljnika TO v Celju sta pred napadom poklicala minister Janez Janša in načelnik RŠTO Janez Slapar, ki sta dala vedeti, da bo kmalu iz Ljubljane prišel ukaz o prekinitvi ognja. Zaradi predvidevanja o prekinitvi ognja je bil tik pred napadom ukaz preklican.⁵⁷

8.7.1 SPOPADI V DRAVOGRADU

Do letalskega preleta nad Dravogradom je prišlo v torek, 2. julija, okoli 15. ure. Dve letali sta prileteli in odvrkli bombe v reko Dravo med tem ko so potekala pogajanja s kolono. Kmalu za tem se je začelo močno obstreljevanje iz vseh smeri. Prišlo je do nekoordiniranega streljanja in netočnih zadetkov. Na poveljniškem mestu je bil tudi poveljnik TO. Zvečer je prišlo do prekinitve ognja in pričela so se pogajanja.⁵⁸

8.7.2 NAPAD NA KOLONO IN VOJAŠNICO BUKOVJE

Kmalu po napadu letalstva, ko so takratno premirje kršili vsi pripadniki JLA, so vse enote v blokadi kolone vojašnice Bukovje pričele z napadom. Pričel se je boj na obeh straneh, ki je z manjšimi prekinitvami trajal do večera. V koloni je gorelo nekaj vozil, gorelo pa je tudi v vojašnici. Z reševalnim vozilom so dali iz kolone znak za premirje. Dogovorili so se za

⁵⁷ Prav tam. Stran. 83

⁵⁸ Prav tam. Stran 95

prekinitev zaradi oskrbe ranjencev. Naslednji dan so potekale priprave in pogajanja o umikanju kolone.⁵⁹

8.7.3 POGAJANJA S KOMANDO VOJAŠNICE

Vojašnico Celje so blokirale enote TO. S kamioni so od začetka vojne bili blokirani vsi izhodi. Izključili so vodo, elektriko, telefon in drugo oskrbo. Nudili so jim le morebitno zdravstveno pomoč in bili že od začetka na zvezi s komandantom vojašnice. Po zajetju orožja v Bukovžlaku so se pogovori prekinili, saj so podpolkovnika Nikolo Poznanoma likvidirali. Prvo sporočilo in grožnja je prišla 1. julija 1991 od komandanta Luka R. Lukića. Kmalu so se soočili z njim. Dogovorjeno je bilo, da se dobijo na istem mestu, kot so se dobivali z podpolkovnikom Nikolo Poznanomom. JLA je načrtovala srečanje v bližini vhoda v vojašnico. Po poročilih obveščevalcev je bilo usmerjenih najmanj 10 ostrostrelskih pušk iz različnih oken vojaških objektov na pogajalski prostor, zato na takšne pogoje niso pristali. Komandant Lukić se ni pojavil in do razgovora ni prišlo. Zvečer so z vojašnico vzpostavili telefonsko zvezo le za toliko časa, da se je rezervist pogovoril z Lukićem o razlogih neuspelega srečanja in mu sporočil stališča TO z zahtevami. Naslednji dan je prišlo do ponovnega premirja. Komandant Lukić je znova poslal pismo z zahtevo o deblokadi, priključitvi elektrike in telefona ter oskrbi njihovih enot v dislociranih objektih.⁶⁰

8.8 7. DAN – SREDA, 3. JULIJ

Zračni preleti so se nadaljevali s helikopterji, označenimi z oznakami Rdečega križa. Takšen helikopter je pristal tudi v vojašnici Celje, kjer je predal nekaj kartonskih zabojev. Ta dan je poveljnik PŠTO Celje iz Občine Celje prejel pismo, v katerem so ga obvestili o negativnem stališču napada na vojašnico. UNZ Celje je v javnost podalo izjavo o do sedaj 464-tih prebeglih pripadnikih JLA. Iz obveščevalnih virov je prišel podatek, da se na območju Šmartnega potika neznana skupina, ki namerava razstreliti jez na Šmartinskem jezeru, a se je izkazalo, da gre za dezinformacijo.⁶¹

⁵⁹ Prav tam. Stran. 95

⁶⁰ Prav tam. Stran. 88

⁶¹ Prav tam. Stran. 94

8.9 8. DAN – ČETRTEK, 4. JULIJ

Dovolili so da se enote JLA vrnejo v vojašnice. TO in policija sta zavzeli vse mejne prehode, spet so bili pod slovensko oblastjo. V Beogradu je predsedstvo sprejelo sklep o ponovni vzpostavitvi zveznega mejnega režima. Proti meji s Hrvaško je iz Dravograda krenila Vojaška kolona Vozil JLA. Premik kolone je dovolil RŠTO. Odgovorna oseba pri TO je bil Peter Einfalt.

TO je pričela s povečanimi aktivnostmi v obmejnem pasu, kjer je pod vodstvom Štefana Šemrova potekala postavitve protioklepni ovir.

Pri usposabljanju enote TO s protioklepnim orožjem ZOLJA M-80 je prišlo v osnovni šoli Dobje pri Planini do nesreče, v kateri je bilo ranjeno 12 teritorialcev. Vsi so bili prepeljani na zdravljenje v celjsko bolnišnico.

Po sklepu republiškega vodstva so v vojašnice JLA spet priključili elektriko, telefon, vodo in jim uredili vso oskrbo. V Vojašnici Celje so bili dovoljeni tudi vnaprej napovedani izhodi.

Ta dan je v pokrajini aktiviranih 10.892 teritorialcev.⁶²

⁶² Prav tam. Stran. 96

8.10 9. DAN - PETEK, 5. JULIJ

Štabni zdravnik Simoniti in poveljnik Viktor Kranjc sta obiskala ranjene v celjski bolnišnici, ki so se poškodovali v prvih dneh vojne. Pripadniki TO so še vedno držali vse predane objekte v svojih rokah. Glede na to, da je bilo v zraku čutiti konec vojne, so se določene aktivnosti šele dobro pričele.⁶³

8.11 10. DAN – SOBOTA, 6. JULIJ

Pripadniki TO so v celotni pokrajini držali vse objekte JLA v svojih rokah. Najbolj kritično je bilo še vedno v Bukovju v Dravogradu, kjer so posamezni pripadniki JLA postopoma zapuščali vojašnico.

Iz RŠTO v PŠTO so dobili navodila, da pričnejo z preverjanjem tistih pripadnikov JLA, ki želijo prestopiti v TO. Tukaj je šlo za častniški kader, ki je bil znan po dobro izobraženem in sposobnem vojaškem delu. V TO je prestopilo veliko dobrih vojakov iz vrst JLA. Pokrajinsko poveljstvo se je ukvarjalo s prihodnostjo objektov v Rimskih Toplicah in osebjem, ki je bilo zaposleno v vojaškem zdravilišču. Zaplenjena vozila JLA so dobivala novo podobo, saj so jih spretni logisti prebarvali v barve TO.

Za vojaške akcije v Celju je izvedel tudi sam politični vrh v Ljubljani, medijsko odmevna je bila akcija prevzema skladišča Zaloška Gorica. Po izjavi dr. Beblerja se je v Ljubljani okrog zajetja v Celju pričela prava medijska invazija.⁶⁴

⁶³ Prav tam.Stran. 101

⁶⁴ Prav tam.Stran. 101

9 ČAS PO VOJNI

Čas desetdnevne vojne, čeprav je za mnoge trajala skoraj leto dni, se je naposled iztekel. Vse nevarnosti še niso bile odpravljene. JLA je izvedla več nenajavljenih letalskih poletov in načelnik GŠ JLA, Blagoje Ađić, je še vedno javno grozil z novim napadom na Slovenijo, čeprav je imela JLA vedno več dela v ostalih jugoslovanskih republikah.

Iz vseh zbirnih centrov so se za delo v poveljstvih TO zbrali 23 bivših oficirjev JLA in 14 civilnih oseb, ki so prestopili v TO. Pričelo se je postopno odpuščanje pripadnikov TO, nekateri so po nekaj tednih spet videli dom.

Zaradi veselja ob koncu vojne je imela policija v mnogih gostiščih veliko dela z odpuščenimi pripadniki TO, ki so motili javni red in mir.

V torek, 9. julija, je JLA v Sloveniji kljub dogovoru o premirju, tega večkrat prekršila. Na celjskem območju ni bilo zaznati kršitev oziroma aktivnosti JLA, medtem ko je iz vojašnic prebegnilo 7 vojakov.

Enote TO in policije so brez težav nadaljevale zavarovanje meje z Avstrijo in Hrvaško.

10. julija je bilo na Celjskem aktivnih 3.831 pripadnikov TO, ki so skrbeli za varnost občanov.⁶⁵

⁶⁵ Slovenska novejša zgodovina 1848–1992. Od Programa Zedinjene Slovenije do mednarodnega priznanja Republike Slovenije. 2 del. 2005. Ljubljana. Str. 1359–1360.

10 SPOMINI CIVILISTOV NA TISTIH NEKAJ DNI

Povprašali sva nekaj sovaščanov in sorodnikov, kako so doživljali osamosvojitveno vojno in razpad Jugoslavije.

Najini informatorji so:

- Helena Vahter, 62 let, Gračič
- Danijel Vahter, 61 let, Gračič
- Anton Hrustelj, 69 let, Vitanje
- Marija Hrustelj, 67 let, Vitanje
- Darko Hrustelj, 44 let, Vitanje

Kako ste gledali na Jugoslavijo kot državo?

»Življenje v Jugoslaviji je bilo vredno. V Jugoslaviji je bilo več poštenja, imeli smo praktično vse, bile so službe, več socializma, vsi smo bili enakopravni. Največja razlika pa je bila, da smo vsi ljudje za svoje delo dobili pošteno plačilo in ni bilo tako velikih razlik med plačami kot so danes.«

-H. V.

Kakšen se vam je zdel kot voditelj države Josip Broz Tito? Kako ste se počutili, ko je umrl?

»Tito je bil zelo dober voditelj, zato ker je v Jugoslaviji živelo veliko narodov in on je znal to vse povezati v celoto, vsi smo se počutili kot en narod. Bil je velik in zelo sposoben in spoštovan državnik, spoštovan je bil tudi mednarodno. Ko je umrl smo bili vsi žalostni, ker smo vedeli da bo prišlo do določenih sprememb, ki nam ne bodo ugajale.«

-D. V.

Ali ste si želeli, da bi Slovenija postala samostojna država?

»Ker smo se zavedali, da bi ves naš denar ostal v Sloveniji.«

-A. H.

»Da želeli smo si, zato ker je bila Slovenija med vsemi republikami v Jugoslaviji najbolj razvita in sposobna republika. Zaslužila si je svojo samostojnost. Po njegovi smrti so se razmere spremenile, na slabše. Začelo se je izkoriščanje med republikami, sploh Srbska republika je hotela nekoliko več. Vedno več smo morali odvajati denarja v Beograd, zaradi vsega tega smo si želeli samostojnosti.«

-D. V.

Kje ste se nahajali v času vojne (mesto, vas, okolica, območje...)?

»V službi in doma oz. v Slovenskih Konjicah in doma v vasi Gračič. Življenje je potekalo enako. Verjeli smo v politike da bodo na primeren način preprečili vojno.«

-D.V.

Kaj se spominjate iz tistega obdobja?

»Straha, saj je bilo vsak dan slišati sirene, helikopterje in letala.«

-M. H.

»Spomni se napad na oddajnik napad na Boču. Bil je letalski napad na Slovenske Konjice, ampak do tega ni prišlo, vendar je bil bombardiran oddajnik na Boču. Spominjam se tudi da so bile vse glavne ceste zaprte z preprekami, da nihče ni mogel voziti po njih, ker so se bali sovražnika. Povsod so bile vojaške enote, ki so te barikade čuvale.«

-D. V.

Ali so govorili o tem po televiziji pred, med in po vojni?

»Zvonovi so doneli, kresi so se kurili drugi dan vojne. Po televiziji je bilo vsak dan povedano kaj se je dogajalo, največkrat je bil Janša.«

-D. H.

»Obveščali so pretežno po radiju, radijska obvestila. Pred bombardiranjem Boča je bil televizijski prenos po tem pa ga ni bilo več. Po radiu so bila zelo zapomnljiva javljanja. Po radiju so obveščali, o ravnanju ob napadu, varovanje, kaj se kje zgodili drugod po Sloveniji. O vseh vojnih zadevah.«

-H. V.

Ali si bil sam v vojski, ali pa kakšen tvoj sorodnik? Če si bil občutki, če pa so bili sorodniki pa kako so se oni počutili po tem ko so prišli domov in kako si se ti počutil med tem ko so se oni bojevali?

»Nihče ni bil v vojski, ampak nas je bilo starše strah, da bi prišli po njih in zahtevali, da morajo iti v vojsko.«

-M. H.

»V vojski nisem bil. V vojski je bilo več sorodnikov. Tisti ki so bili v vojski so bili pretreseni, prestrašeni nad mnogimi dogodki vendar so ohranili svojo odločnost in trdo voljo. Nekateri so se bojevali v Gornji Radgoni, kjer je bilo najhuje - JLA je imela boljše orožje od TO. Ostali smo samozavestni in polni upanja da se bodo vrnili živi in zdravi. Pripravljene smo bili na vse da bi ubranili Slovenijo pred agresorjem.«

-D. V.

Kako so v vaših krajih oznanjali vojno in če so vas pripravljali na najhujše? Npr. bežanje v bunkerje, nuklearni napad, bombni napadi, plinski napadi...

»Bežali smo v gozdove, ko je JLA bombardirala Boč.«

-A. H.

»Obveščali so nas o vsem. Imeli smo dobro organizirano TO in civilno zaščito (pazili so na narod in ga obveščali o vojnem stanju), tako da so stvari potekale po najboljšem redu.«

-D. V.

»Javljanje po radijih. V službi so imeli pripravljeno zaklonišče, ki je bilo pripravljeno. Za bombni napad so uporabljali radio, kjer so oznanjali nevarnost. Po sirenah, enkrat se spomnim da so sorodniki pribežali na podeželje ker je bila nevarnost napada.«

-H. V.

Če ste se morali skriti, kam ste se skrili in kako je to potekalo? Je bilo veliko panike med ljudmi?

»Nismo se rabili skriti, ampak je bila panika in psihično uničenje.«

-M. H.

»Na vasi se nismo nič skrivali. Čakali smo da pride agresor in bili nanj pripravljani. V službi je bilo zaklonišče, v katerega bi se morali umakniti v primeru nevarnosti.«

-D. V.

11 ZAKLJUČEK

V začetku devetdesetih let se je ponudil SR Sloveniji usoden zgodovinski trenutek in s tem omogočil Slovencem, da dobimo svojo, samostojno in neodvisno državo, da končno postanemo svobodni in da lahko sami odločamo zase.

Po dnevi vojne Slovenije z JLA smo Slovenci prišli kot zmagovalci, k temu je v večji meri pripomoglo TO in vsi državljani, ki so se takrat bojevali in tisti ki so doma čakali na boljše čase.

Po vojni se je TO preoblikovala iz rezervnega sestava v naborniško vojsko s profesionalnim jedrom in leta 2003 v popolno in sodobno opremljeno ter usposobljeno Slovensko vojsko.

Po odhodu vojakov JLA se je pričela dolga pot za mednarodno priznanje Slovenije. V jeseni leta 1991 se je politična situacija začela spreminjati zaradi stopnjevanja vojne na Hrvaškem, še bolj pa zaradi razpada Sovjetske zveze, saj so se zahodni voditelji nehali bati, da bo po razpadu SFRJ povzročil tudi razpad le-te.

Dokončen preobrat v prizadevanju Slovenije za mednarodno priznanje je bil dosežen januarja 1991, ko so Slovenijo začele priznavati članice Evropske unije. Prva je to storila Nemčija, sledili so Vatikan, ZDA, Rusija, Kitajska in druge. Slovenija je zaprosila za sprejem v OZN, NATO in EU ter bila sprejeta v vse te zelene institucije.

12 LITERATURA

1. Granda Stane.2010. Mala zgodovina Slovenije. Ljubljana
2. Krajnc Viktor. 2001. Izpolnjena pričakovanja. Celje.
3. Pavlin Vojko in Markovič Zvezdan. 2011. Vojna za Slovenijo 1991. Ljubljana
4. Pesek Rosvita. 2007. Osamosvojitve Slovenije. Nova revija
5. Teropšič Tomaž in Teropšič Mitja. 2001. Posavje v letih 1989-1991. Brežice
6. Slovenska novejša zgodovina 1848 – 1992. Od Programa Zedinjene Slovenije do mednarodnega priznanja Republike Slovenije. 2 del. 2005. Ljubljana.
7. Prunk Janko.2008. Racionalistična civilizacija 1776 – 2000. Ljubljana. Premiki.
8. Mavrič Edi. 2004. Priče in pričevanja. ZVVS
9. Mikulič Albin. 2005. Uporniki z razlogom. Ljubljana

INTERNETNI VIRI

[citirano 20. april 2016]

<http://www.mojvideo.com/uporabnik/fukish007/blog/vojna-za-slovenijo/171>

[citirano 12 april 2016]

http://www.zrss.si/gradivozauciteljezgodovine/20_let_SLO/pr_st/Bila_je_10dnevna_vojna.pdf

[citirano 21 april 2016]

<http://www.hervardi.com/vojnaslo.php>

[citirano 17. april 2016]

<http://www.vecer.com/clanek2010042605535321>

[citirano 5. april 2011]

http://www.veterani-sostanj.si/index.php?option=com_content&view=article&id=109&Itemid=99